

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра германської філології та перекладознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035 Філологія
Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

на тему:

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ ЧИСЛА:
ЛІНГВОПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ**

Шифр 18129
номер залікової книги

Виконала:

студентка 2 курсу, група ФПамз-22-1

Підпис

О. В. Бонсевич
Ініціали, прізвище

Керівник: к. пед. н., доцент
Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О. В. Сергєєва
Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент
Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О. О. Мацюк
Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю. П.

« » 2023 р.

Хмельницький, 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	<u>міжнародних відносин і права</u>
Кафедра	<u>германської філології та перекладознавства</u>
Рівень вищої освіти	<u>Другий (магістерський)</u>
Галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
Спеціальність	<u>035 Філологія</u>
Спеціалізація	<u>035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська</u>
Освітня програма	<u>Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

 Юлія БОЙКО
 « » 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Бонсевич Олени Вікторівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

- 1. Тема роботи** Лексико-семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа: лінгвоперекладацький аспект
- 2. Керівник роботи** Сергеева Оксана Володимирівна, к.пед.н., доцент
Дата видачі завдання 06 березня 2023 р.
 Затверджено наказом ректора університету від « 15 » серпня 2023 р. №_30_
- 3. Вихідні дані до роботи:** метою дослідження є встановлення лексико-семантичних особливостей фразеологізмів з компонентом числа в англійській мові та способів їх передачі українською мовою.
Об'єкт фразеологічні одиниці з компонентом числа, їх лексичні та семантичні особливості.
Предмет особливості передачі англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою.
Матеріал англійські художні тексти.
- 4. Перелік завдань, які потрібно розробити:** 1) визначити сучасні аспекти вивчення фразеологізмів; 2) описати існуючі класифікації фразеологізмів; 3) розкрити структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа; 4) визначити основні способи передачі англійських фразеологізмів з компонентом числа українською мовою; 5) окреслити труднощі, що виникають при перекладі фразеологічних одиниць українською мовою та способи їх подолання.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН І ГРАФІК ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

Назва етапів написання дипломної роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
Аналіз наукових першоджерел за темою і складання бібліографії	Березень 2023 р.	виконано
Написання теоретичного розділу роботи (розділ 1)	Квітень – травень 2023 р.	виконано
Добір фактичного матеріалу за темою дослідження	Червень – липень 2023 р.	виконано
Аналіз дібраного мовного матеріалу	Вересень 2023 р.	виконано
Апробація дослідження шляхом участі у конференціях та проведення наукових семінарів	Жовтень – листопад 2023 р.	виконано
Проведення перекладацького аналізу об'єкта дослідження.	Листопад 2023 р.	виконано
Написання практичного розділу роботи	11 – 30 листопада 2023 р.	виконано
Захист переддипломної практики (укладання глосарію термінів)	17 листопада 2023 р.	виконано
Написання Вступу і Висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього читання.	1 грудня 2023 р.	виконано
Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання чорнового варіанту кваліфікаційної роботи магістра на кафедрі	7 грудня 2023 р.	виконано
Подання кінцевого варіанту кваліфікаційної дипломної роботи на кафедрі	15 грудня 2023 р.	виконано
Оформлення документації (відгуки, рецензії, висновки керівника, результати перевірки на антиплагіат)	15 грудня – 22 грудня 2023 р.	виконано
Підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи, допуск завідувачем кафедри до захисту	18 – 22 грудня 2023 року	виконано
Захист кваліфікаційної роботи магістра	26 – 30 грудня 2023 р.	виконано

Студент

(підпис)

Олена БОНСЕВИЧ

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Керівник роботи

(підпис)

Оксана СЕРГЕСВА

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Консультант розділів роботи

(підпис)

Ольга ТАРАСОВА

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено зав. кафедри

(підпис)

Юлія БОЙКО

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

АНОТАЦІЯ

Бонсевич О. В. Лексико-семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа: лінгвоперекладацький аспект.

У магістерській роботі визначено аспекти щодо вивчення поняття фразеологічної одиниці, описано класифікації фразеологізмів. Розкрито структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа. Досліджено способи перекладу англійських фразеологізмів з компонентом числа українською мовою на матеріалі художніх текстів, окреслено основні складнощі при перекладі та встановлено шляхи їх подолання.

Ключові слова: фразеологізм, класифікація фразеологічних одиниць, структурні та семантичні особливості фразеологізмів, способи перекладу фразеологізмів з компонентом числа.

Метою цього дослідження є встановлення лексико-семантичних особливостей фразеологізмів з компонентом числа в англійській мові та способів їх передачі українською мовою.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці з компонентом числа, їх лексичні та семантичні особливості.

Предметом дослідження є способи передачі англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою.

Матеріалами для дослідження послуговували англійські художні твори: Агата Крісті «Таємнича пригода в Стайлзі», Джон Бойнтон Прістлі «Вулиця Ангела», Френк Баум «Дивовижна країна Оз», Оскар Уайльд «Як важливо бути поважним», Сомерсет Моєм «Місяць і мідяки» та їх офіційні переклади українською мовою.

Методи дослідження. Мета й завдання роботи обумовили застосування сукупності лінгвістичних, теоретичних, загальнонаукових та перекладознавчих методів дослідження і методик аналізу. Для вирішення поставлених завдань були

використані загальнонаукові **методи** – аналіз, синтез, узагальнення, спостереження, метод порівняльного аналізу фразеологізмів, а також часткові лінгвістичні методи компонентного, етимологічного і семантичного аналізу.

У першій частині дослідження увага фокусується на теоретичних аспектах дослідження фразеологічних одиниць: визначенні поняття фразеологізму, його класифікаціях, а також структурних та семантичних особливостях.

Друга частина містить практичні аспекти англо-українського перекладу фразеологічних одиниць з компонентом числа. Тут аналізуються способи відтворення та особливості перекладу фразеологічних одиниць з нумеральним компонентом на матеріалі художніх текстів; окреслюються окремі складнощі при перекладі фразеологізмів.

Фразеологізми є стійкими сполученнями слів, семантично цілісними одиницями, яким притаманна експресивність та образність. Значення таких одиниць залежить від сумарного значення їх компонентів, тож семантика пов'язана з лексичними та структурними зв'язками компонентів фразеологічного виразу. Нумеральні компоненти як структурні компоненти фразеологізму є засобами вираження точності та несуть особливе семантичне навантаження.

Основними способами перекладу англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою виявилися переклад шляхом повного і часткового еквіваленту, аналог, калькування та описовий переклад; найпродуктивнішими граматичними трансформаціями – перестановка, додавання, вилучення, синтаксичні заміни. Відтворення фразеологічних одиниць з компонентом числа вимагає збереження смислової точності та емоційного змісту у перекладі.

ABSTRACT

Bonsevych O. V. Lexical and semantic features of phraseological units containing numbers: linguistic and translational aspects.

The master's thesis defines aspects of the study of the concept of a phraseological unit and describes the classification of phraseological units. The structural and semantic features of phraseological units containing numbers are revealed. The ways of translating English phraseological units containing numbers into Ukrainian based on literary texts are studied, the main difficulties of their translation are identified and the ways of overcoming them are determined.

Key words: phraseology, classification of phraseological units, structural and semantic features of phraseological units, ways of translating phraseological units containing numbers.

The aim of this work is to determine the lexical and semantic features of phraseological units containing numbers in English and the ways of their translation into Ukrainian.

The object of research is phraseological units containing numbers, their lexical and semantic features.

The subject of research is the peculiarities of rendering English phraseological units containing numbers into Ukrainian.

The research materials are English fiction literary texts: Agatha Christie «A Mysterious Affair at Styles», John Boynton Priestley «Angel Pavement», Lyman Frank Baum «The Marvelous Land of Oz», Oscar Wilde «The Importance of Being Earnest», Somerset Maugham «The Moon and Sixpence» and their official Ukrainian translations.

Research methods. The aim and objectives of the study required the use of a combination of linguistic, theoretical, general scientific and translation research methods and analysis techniques. In order to fulfil the research objectives, general

scientific methods were used – analysis, synthesis, generalisation, observation, the method of comparative analysis of phraseological units, as well as particular linguistic methods of component, etymological and semantic analysis.

The first part of the study focuses on the theoretical aspects of the study of phraseological units: the definition of the concept of phraseology, its classifications and their structural and semantic features.

The second part contains practical aspects of the English-Ukrainian translation of phraseological units containing numbers. It examines the ways of reproducing and peculiarities of translating phraseological units containing numbers on the basis of literary texts; it outlines some difficulties in translating phraseological units.

Phraseological units are fixed word combinations, semantically coherent units that are characterized by expressiveness and figurativeness. The meaning of the units depends on the general meaning of their components, so the semantics is related to the lexical and structural relations of the components of the phraseological expression. Number components as structural components of a phraseological expression are means of expressing accuracy and have a specific semantic load.

The dominant ways of translating English phraseological units containing numbers into Ukrainian are full and partial equivalent translation, analogue, calque and descriptive translation; the most productive grammatical transformations are permutation, addition, omission, and syntactic substitution. Reproduction of phraseological units containing numbers requires preserving semantic accuracy and emotional content in translation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	
.....	15
1.1. Дослідження поняття «фразеологізм» у лінгвістиці	15
1.2. Основні підходи до класифікації фразеологічних одиниць	22
1.3. Структурні та семантичні особливості фразеологізмів в англійській мові	32
Висновки до Розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО	
ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ	
ЧИСЛА	40
2.1. Основні способи перекладу фразеологізмів	40
2.2. Особливості перекладу фразеологічних одиниць з нумеральним	
компонентом на матеріалі художніх текстів	54
2.3. Окремі складнощі при перекладі фразеологічних одиниць з компонентом	
числа	69
Висновки до Розділу 2	79
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	82
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Кожна мова світу містить багато образних висловлювань, ідіоматичні вирази, прислів'я, а також приказки. Фразеологізми посідають особливе місце в словниковому складі кожної мови, в тому числі англійської та української. Фразеологічні одиниці сміливо можна назвати прикрасами кожної мови, адже вони додають у мову яскравості, образності та національної самобутності. Фразеологізми компонують інформацію соціального, історичного, національного, інтелектуального, а також емоційного характерів, що передає народний багатовіковий досвід народу. У складі таких одиниць часто знаходять місце і лексичні одиниці нумеральності, та й інші засоби, що виражають чи позначають кількість.

Фразеологізми переносять набуту віками як культурну, так і історичну спадщину народу. Переклад таких одиниць справа не з простих, адже щоб запобігти непорозуміннь та забезпечити повноцінне взаєморозуміння між різномовними мовцями, необхідно дотримуватися методів та способів перекладу, за допомогою яких сенс фразеологічних одиниць передається найточніше.

Фразеологічні одиниці ставали об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема європейських: Я. Баран, М. Кочергана, І. Корунця, В. Ужченко, М. Алефіренко, О. Галинської, С. Швачко, О. Смирницького, Ш. Баллі, О. Есперсена, В. Виноградова, О. Куніна; та американських: Й. Бар-Хіллела, Дж. Катца та Дж. А. Фодора, Ю. Найди, Л. Сміта, Ч. Фріза, Ч. Хоккета та багатьох інших. Утім, ці вчені не дійшли згоди у питанні визначення терміну «фразеологічна одиниця», а також щодо їх класифікації.

Фразеологічний аналіз надає можливість дослідити багатства історичної спадщини та досвід тієї чи іншої країни, ознайомлює зі звичаями та традиціями, побутом, культурними та трудовими здобутками, а дослідження лексико-семантичних особливостей фразеологізмів з компонентом числа у порівнянні мов

дає змогу окреслити спільне та відмінне у сприйнятті навколишнього світу представниками порівнюваних мов.

Крім того, чимало уваги потребує аналіз лексико-семантичних особливостей фразеологізмів з компонентом числа з точки зору лінгвоперекладацького аспекту, адже вивчення фразеологічних одиниць є необхідним для повного розуміння специфіки мови, а також частково навіть менталітету населення.

Фразеологічні одиниці з нумеральним компонентом є семантично наповненими мовними явищами, які характеризуються образністю при наявності числового компонента, а при його втраті, під час передачі на іншу мову, набувають переносного значення з прямого. Недостатньо детальний аналіз та вивчення лексико-семантичних особливостей і навантаження фразеологічних сполук з компонентом числа зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці з компонентом числа, їх лексичні та семантичні особливості.

Предметом дослідження є способи передачі англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою.

Метою дослідження є встановлення лексико-семантичних особливостей фразеологізмів з компонентом числа в англійській мові та способів їх передачі українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- визначити сучасні аспекти вивчення фразеологізмів;
- описати існуючі класифікації фразеологізмів;

- розкрити структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа;
- визначити основні способи передачі англійських фразеологізмів з компонентом числа українською мовою;
- окреслити труднощі, що виникають при перекладі фразеологічних одиниць українською мовою та способи їх подолання.

Матеріалами для дослідження послуговували англійські художні твори: Агата Крісті «Таємнича пригода в Стайлзі», Джон Бойнтон Прістлі «Вулиця Ангела», Френк Баум «Дивовижна країна Оз», Оскар Уайльд «Як важливо бути поважним», Сомерсет Моєм «Місяць і мідяки» та їх офіційні переклади українською мовою.

Методи дослідження. Мета й завдання роботи обумовили застосування сукупності лінгвістичних, теоретичних, загальнонаукових та перекладознавчих методів дослідження і методик аналізу. Для вирішення поставлених завдань були використані загальнонаукові **методи** – аналіз, синтез, узагальнення, спостереження, метод порівняльного аналізу фразеологізмів, а також часткові лінгвістичні методи компонентного, етимологічного і семантичного аналізу.

Основні положення, що виносяться на захист:

1. Фразеологізми є стійкими сукупностями взаємопоєднаних слів, тобто словосполученнями із характерною їм семантичною цілісністю, в основі яких мають місце експресивність і символічність. Фразеологічні одиниці є засобами емоційно-образного впливу, тож утворюються через вираженість та образність.
2. Класифікації фразеологічних одиниць утворені на різних принципах та мають різні комунікативні цілі. Прийнято розрізняти та виокремлювати семантичний, етимологічний, ідеографічний, функціональний та граматичний підходи, які ґрунтуються на особливих структурних, семантичних та стилістичних принципах. Окрім того, фразеологізми

класифікуються за ознаками відтворюваності, стійкості, образності, сполучуваності, внутрішньокomпонентними зв'язками, семантичною цілісністю та лексичною неподільністю.

3. Загальне значення фразеологізму зрідка залежить від сумарного значення його компонентів. Важливими є структурні та лексичні зв'язки компонентів фразеологічного сполучення. Нумеральний компонент як структурна складова фразеологічного виразу є важливим атрибутом вираження точності значення та семантичного навантаження всього сполучення.
4. Основними способами передачі англійських фразеологізмів з компонентом числа українською мовою є відтворення шляхом пошуку повних або часткових еквівалентів в мові перекладу, аналогами, калькуванням та описовим перекладом. Переклад фразеологічних виразів кожним зі згаданих способів вимагає врахування національно-культурних особливостей мов перекладачем. Найоптимальнішим є такий переклад, який передбачає повне відтворення як внутрішньої форми, так і значення фразеологічної одиниці, тобто повноеквівалентний переклад.
5. Переклад фразеологічних одиниць з компонентом числа в англійських художніх текстах українською мовою свідчить про вміння перекладачем передавати не лише смислову точність та значення фразеологізмів, а й враховувати емоційну та стилістичну відповідності підібраних засобів. Найпоширенішими та найбільш вдалим способом перекладу таких одиниць є відтворення повними або частковими еквівалентами, а також описовий метод у поєднанні з перекладацькими трансформаціями.
6. При перекладі англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою перед перекладачем постає проблема правильності відтворення значення у певному контексті, адже жоден

словник не передбачає всі їх можливі варіації використання. Недостатня обізнаність перекладачем щодо національної та культурної специфіки мови може призвести до оцінки фразеологічного виразу як вільного сполучення слів та супроводжуватися його перекладом на рівні слова. Окремі труднощі можуть становити вирази, утворенні на художніх та стилістичних засобах вираження образності (метафори, порівняння, метонімія та ін.). Відмінність способу вираження думок на рівні мови вимагає вміння розпізнавати та аналізувати особливості фразеологічних виразів у обох мовах.

Наукова новизна дослідження полягає в недостатньому вивченні та дослідженні лексико-семантичних особливостей фразеологічних одиниць, власне, з компонентом числа у лінгвоперекладацькому аспекті, попри достатню кількість досліджень у сфері фразеології.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що вона становить певний внесок у перекладознавчий аспект дослідження лексико-семантичних особливостей фразеологічних одиниць з компонентом числа.

Практична цінність дослідження зумовлена можливістю використання результатів роботи у курсі таких дисциплін як теорія та практика перекладу англійської мови, в якості доповнення до курсів лексикології та стилістики, а також при написанні курсових та дипломних робіт.

Апробація роботи. Результати роботи обговорювались на студентській конференції Хмельницького національного університету на секції «Актуальні проблеми філології та перекладознавства» 18 квітня 2023 року. За результатами доповіді було опубліковано тези на тему «Семантичні особливості фразеологічних одиниць з компонентом числа» у збірнику наукових праць студентів і молодих вчених, випуск 1, 2023 р.

Основні положення нашого дослідження було висвітлено в статті «Домінуючі способи перекладу фразеологічних одиниць з компонентом числа» у

науковому журналі «Закарпатські філологічні студії» Ужгородського національного університету, випуск 29, том 2, жовтень 2023 р.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів: теоретичного та практичного із висновками до них, загальних висновків та переліку використаних джерел. Повний обсяг дослідження викладено на 85 сторінках.

У теоретичній частині висвітлюються сучасні аспекти щодо вивчення поняття фразеологічної одиниці; описуються існуючі класифікації фразеологізмів; окреслюються структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа.

У практичній частині визначаються основні способи перекладу фразеологізмів; аналізуються особливостей перекладу англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою на матеріалі художніх текстів; окреслюються окремі складнощі при перекладі фразеологізмів та встановлено шляхи їх подолання.

Висновки, що містять узагальнену та систематизовану інформацію про отримані результати. Перелік використаних джерел та джерела ілюстративного матеріалу становлять 52 позиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

1.1. Дослідження поняття «фразеологізм» у лінгвістиці

Фразеологія як наука сформувалася відносно недавно та, відокремившись від синтаксису, лексикології та стилістики, є самостійним розділом лінгвістики. Фразеологія – порівняно молода наука, яка все ще продовжує розвиватися та залучає до кола своїх дослідників чимало науковців та вчених. Стійкі словосполучення привертали увагу дослідників вже давно, які мали за мету «зібрати та зберегти для майбутніх поколінь народні перлини, в тому числі: прислів'я, приказки, максими та влучні образні вирази; визначити та пояснити їх значення; вказати на джерело їх виникнення» [5].

Полею зору досліджень науки фразеології є фразеологізми або фразеологічні одиниці з характерною їм стійкістю, системністю та семантичною структурністю, походженням та основними функціями. Окрім того, значна увага у фразеології приділяється розробці домінант виокремлення досліджуваних одиниць, методів їх вивчення, їх класифікації та опису в словниках.

Фразеологічні одиниці представляють собою частину словникового складу мови, що виражає звичаї, традиції, культуру, фольклор та колорит кожного народу. Англійська мова, поряд з іншими, довгий час формувалася під впливом різноманітних історичних факторів, та пройшла довгий шлях становлення. За весь період формування у мові накопичилося чимало виразів та словосполучень, які мають назву – фразеологізми [6].

Вивченням та дослідженням фразеології, фразеологізмів та в цілому стійких словосполучень загалом займалися не лише зарубіжні дослідники, серед яких Ш. Баллі, О. Єсперсен, В. Фляйшер, О. Кунін, В. Виноградов, І. Срезневський, Л. Ройзензон, О. Смирницький, а й українські мовознавці,

зокрема Я. Баран, М. Кочерган, І. Корунець, Л. Скрипник, В. Ужченко, М. Алефіренко, О. Галинська та інші. Однак, ці вчені не дійшли одностайної згоди в питанні визначення терміну «фразеологізм» або «фразеологічна одиниця».

Проблема визначення поняття «фразеологізм», попри достатньо тривале його вживання у лінгвістиці, є ще не цілком вирішеною. Причиною цьому слугує різниця у тих характеристиках, які на погляд вчених відрізняють фразеологізми від інших лексичних одиниць.

Незважаючи на велику кількість існуючих досліджень в галузі фразеології, зміст та обсяг значення поняття «фразеологізм» все ще не набули єдиної і чіткої дефініції та залишаються предметом подальших дискусій. Окрім визначення даного поняття, переліки фразеологізмів, які пропонують різні дослідники та вчені відрізняються настільки, що можна говорити про різні, навіть прямо протилежні або взаємовиключні погляди на поняття «фразеологізм». До прикладу, до фразеологічного складу будь-якої мови одні вчені відносять усі стійкі сполучення слів, а інші – лише певну групу стійких словосполучень, одні вчені прислів'я, приказки, крилаті слова та афоризми вважають фразеологізмами, а інші – ні.

Вагоме місце у лінгвістиці посідає фраза, а разом з тим і фразеологічна одиниця, власне, ці поняття є основним предметом для аналізу та спостережень. Підтвердженням цьому є праці швейцарського лінгвіста Ш. Баллі, послідовника Ф. де Соссюр та, як традиційно прийнято вважати, основоположника теорії фразеології. Так, вчений висунув думку, що людина мислить не словами, а фразами, а фактичне сприйняття слів можливе тільки в результаті аналізу взаємодії слів у сполученнях в живому мовленні, адже розуміння та сприйняття слова залежить від розуміння цілого, а значення цілого виходить із значення окремого слова чи виразу. А втім, дослідник вважав за недоцільне виокремлювати фразеологію від лексикології як окрему лінгвістичну науку [34].

Робота Я. Баран, перше монографічне дослідження в Україні проведене на матеріалах іноземних мов, де окреслюються всі важливі теоретичні проблеми, слугує підґрунтям для сучасних праць у фразеології серед українських фразеологів. Також, Я. Баран у своїй роботі підкреслює, що фразеологічні одиниці характеризуються безмежними можливостями у створенні певного стилістичного ефекту в особливості у художньому тексті [5].

За словами Л. Ройзензона, фразеологія є найбільш самобутнім та складним явищем з усіх творінь людини, адже лише людина переносить світобачення крізь призму мови та національну культуру. Фразеологічна одиниця є знаком вторинної номінації та номінує дійсність через її переосмислення [23, с. 330-337].

Загалом, дослідники вважають фразеологізми знаками мовної культури. «Фразеологізми є мовними знаками, засобами, які зберігають та передають культурну інформацію» [9]. Дослідники лінгвокультурології зазначають, що «фразеологізми є текстами, в яких зберігається культурна інформація» [21]. У розумінні інших – «фразеологізми відображають ментальність народу, образність та спосіб його мислення» [29].

М. Кочерган подає два визначення поняттю фразеології. За першим, фразеологія є сукупністю фразеологізмів, тобто фразеологію тут потрібно розглядати у широкому та вузькому розуміннях. Широке розуміння фразеології – фразеологічні сполучення, сталі вирази та ідіоми. Наприклад: прислів'я або крилаті вирази, що за структурою є далеко не словосполученнями, а реченнями. Вузьке розуміння – ідіоми та стійкі словосполучення, що прирівнюються до слова [15].

За визначенням української філологині Л. Верби, фразеологія є розділом мовознавства, присвяченому вивченню фразеологічного складу мови. Щодо поняття фразеологізму, то такі одиниці є стійкими словосполученнями. Такі сполучення слів в загальному мовленні не утворюються як вільні словосполучення, а навпаки – відтворюються, як зазначає дослідниця. Окрім того

філологія ідентифікує такі одиниці як такі, що з'являються в мовленні «готовими блоками з певним значенням» [7]. Тобто, якщо у мовленні потрібно використати фразеологізм, то мовець його вилучає з власного фразеологічного запасу в готовій формі, подібно до слова, а не утворює його самостійно.

Поряд з поняттям «фразеологізм» у багатьох роботах зустрічаються тотожні, проте в дечому відмінні терміни, наприклад: ідіома, фразема, фразеологічний зворот, стійке словосполучення та ін. За розумінням М. Алефіренка, фразеологічні одиниці – позбавлені метафоричності стилістично нейтральні звороти, а ідіоми – звороти з переносним, метафоричним значенням. Дослідник розрізняє ідіоми – одиниці з цілісним значенням, та фраземи – одиниці постійного контексту. У наукових дослідженнях найчастіше знаходить місце поняття «фразема», що визначається як семантично та синтаксично неподільний мовний знак [3]. Проте, враховуючи загальновживаність у широких колах досліджень фразеології, найдоречнішими вважаються поняття «фразеологізм» та «фразеологічна одиниця».

У розумінні англомовних традицій, англійськими та американськими лінгвістами частіше пропонується термін «ідіома», замість загальніше вживаних термінів «фразеологізм» чи «фразеологічна одиниця». Так, у англійській лінгвістиці вперше термін «ідіома» було вжито Л. Смітом. У його розумінні, ідіомою називається граматична структура сполучення, значення якого не пояснюється з погляду логіки чи граматики [39].

Поряд з поняттям «ідіома» американські лінгвісти вживають поняття «ідіоматика». В свою чергу, ідіоматика, або ж поняття ідіоматичності є характерною властивістю слова, словосполучення або речення, яка криється в нероздільності їх загального значення і значення окремих одиниць та в неможливості розмежування значення цілого і значення частини в їх структурно-семантичних зв'язках [2, с. 134].

Перші дослідники фразеології відносили слова, словосполучення та речення до складу фразеології, адже фразеологізмами можуть бути вирази за такою структурою як речення, пояснюючи це тим, що дослідження фразеологічних одиниць слід проводити на синтаксичному рівні. Згодом такі ідеї було підтримано та розвинуто, тож стійкі вирази почали поділяти на: синтаксично-неподільні зі структурою словосполучення та синтаксично-неподільні зі структурою речення.

Дослідження основоположників фразеології послуговували за підґрунтя для німецьких, французьких та датських вчених, поміж досліджень яких варто виокремити те, що фразеологію трактували як наука «примхлива та невловима», оскільки семантика кожного слова у складі фразеологізму в певній мірі змінюється. Зміна значення залежить від так званої спаяності компонентів [19].

Першими спробами щодо визначення «фразеологізму» були праці зроблені ще у XIX столітті, однак на думку німецького дослідника В. Фляйшера, «у фразеологічній термінології немає однозначності» [35]. Здебільшого до складу фразеологічного складу мови вчені намагаються віднести різні аналітичні та описові мовні звороти, прийменники, сполучники або ж складні терміни. Тому дослідники створюють переліки критеріїв щодо визначення фразеологізму, серед яких: стійкість, цілісність значення, роздільно-оформленість, відтворюваність, структурність варіантів або новоутворень, а також неможливість перекладу на інші мови. Дослідники визначають поняття фразеологізму як словосполучення з переносним значенням; як стійку фразу; як стійке сполучення слів з ідіоматичним значенням. Серед перерахованих ознак фразеологізмів слід виокремлювати притаманну їм образність, метафоричність та емоційно-експресивне забарвлення.

Важливо до переліку фразеологізмів відносити всі сполучення слів, які характеризуються приналежністю до номінативного інвентарю мови, мають

ознаки повної або часткової ідіоматичності, а також володіють властивістю стійкості при повній чи відносній відтворюваності [42].

Поняття «фразеологічна одиниця» у лексикології з'явилося не відразу, після чого вже почало зустрічатися на рівні з іншими термінами, такими як «фразема», «ідіома», «стійке сполучення слів», «фразеологічний зворот» тощо [42]. В свою чергу, запроваджений термін «фразеологічна одиниця» почали широко застосовувати у працях багато вчених, характеризуючи його як «стійке сполучення лексем з повністю або частково переосмисленим значенням» [36].

Провідною ознакою фразеологізму є його еквівалентність та синонімічність слову. Серед інших, характерних фразеологізму ознак є часткова або повна неподільність, образність, незалежність значення фразеологізму від значення його окремих компонентів, часткова варіативність або модифікації, а також неможливість відтворення іншою мовою [42].

Варто виокремлювати декілька основних властивостей фразеологізму – стійкість та варіативність. Не забуваючи про те, що варіативність фразеологізму не суперечить його стійкості в жодному разі, так як стійкість проявляється у варіантності фразеологічної одиниці.

У лінгвістиці прийнятними є чимало визначень фразеологізму чи фразеологічної одиниці, проте кожне з них в цілому не визнане і дотепер. Визначення досліджуваного поняття подається також у словниках та довідниках в узагальненому вигляді іноді з частковими згадками про його властивості. До прикладу, у тлумачному словнику визначення терміну «фразеологізм» звучить як «стійкий вираз з самостійним значенням, наближеним до ідіоматичного». Лінгвістично-енциклопедичний словник визначає поняття фразеологізму загальною назвою для семантичних сполучень слів, що не утворюються методами загальних комбінацій слів та згідно загальним закономірностям вибору, а знаходять відтворення у процесах мовлення у фіксованій відповідності семантичних структур та певного лексичного і граматичного складу.

Мовознавці визначають фразеологізм сполученням, яке міцно увійшло в мову, та є фразеологічним зворотом. Такий підхід до визначення цього поняття відображає лише фразеологічну відтворюваність в завершеному вигляді. Адже фразеологізми не утворюються в процесі індивідуальних комунікативних актів, а існують вже сформованими [6].

У цілому, саме образність визначає зв'язок фразеологізмів різних мов з національною самобутністю. Фразеологізмам характерна неповторність та особливість форм. Вони представляють собою складний феномен, який відображає не лише лексичну, семантичну та граматичну системи певної мови, але і етнічний, національний та історично-обумовлений характер народу, а саме: життя нації, національний характер, духовний склад нації, культуру, етнічний побут, традиції та звичаї, історичний розвиток. Таким чином, образність є важливим фактором у зображенні мовної картини світу в цілому та її сприйняття народом, який є носієм мови [6].

Грунтуючись на дослідженнях фразеології, варто зазначити, що центральною її проблемою є фразеологічна семантика, адже фразеологічні одиниці не відображають світ в цілому, а відтворюють окремі, актуальні для носіїв конкретної мови фрагменти та частини.

Отже, спираючись на останні теоретичні доробки вітчизняних і зарубіжних науковців ми можемо зробити висновок, що є різні трактування поняття «фразеологізм». Проте, ми можемо підсумувати, що фразеологізми є стійкі сукупності зв'язаних слів між собою, сума значень яких утворює загальне образне значення, одним словом – словосполучення. Такі словосполучення стійкі обов'язково через спільне семантичне значення. Однак, слова-компоненти на етапі утворення фразеологізму можуть втрачати своєрідне семантичне значення, а у сукупності слів, у фразеологізмі загалом, значення слів-компонентів зазвичай є спільним, а як результат, словосполучення або ж фразеологізм набуває ознак цілісного семантичного поєднання, яке слід вважати цілісною мовною одиницею.

1.2. Основні підходи до класифікації фразеологічних одиниць

Оскільки фразеологічні одиниці є відносно неоднорідними за своїм утворенням та походженням і семантично відмінні, тож їх класифікації теж різняться. Сьогодні не існує єдиної та загальноприйнятої класифікації фразеологічних одиниць, що дозволила б розглянути та визначити усі аспекти цього мовного явища.

Мовознавці та дослідники пропонують різні класифікації, базуючись на різних принципах, поділяючи фразеологічні одиниці за їх походженням, структурою, складом, експресивними та стилістичними особливостями, їх семантичною злитністю тощо. Тож, усі класифікації являють собою різні цілі комунікативного характеру.

Існуючі класифікації фразеологічних одиниць утворені на різних принципах та мають різні комунікативні цілі, над визначенням, встановленням та узагальненням яких працювали такі лінгвісти, як: В. Ужченко, П. Мюлднер-Нецковський, Дж. Сейдл та У. Макморді, Б. Лабінська, Ю. Прадід, І. Корунець та ін.

Сьогодні розрізняють та виокремлюють семантичний, етимологічний, функціонально-стилістичний, ідеографічний та граматичний підходи щодо класифікації фразеологічних одиниць. Семантичний підхід класифікації фразеологічних одиниць було запропоновано основоположником теорії фразеології Ш. Баллі, що послугувало підґрунтям для подальших досліджень. Окрім того, дослідник одним з перших не лише систематизував та охарактеризував фразеологізми, а й запропонував методи та підходи їх класифікацій. Ця наукова праця посприяла створенню та розробці класифікацій, над якими працювали вчені та дослідники фразеології, працями яких зараз послуговуються усі сучасні дослідники. Слід зазначити, що існуючі класифікації та підходи щодо їх утворення характеризуються значною подібністю, тому ми

вважаємо за доречне систематизувати всі підходи класифікації за принципом загальної оцінки та узагальнено. Більшість дослідників, вивчаючи типи словосполучень, вважають за доцільне поділяти словосполучення на наступні три типи:

1. Фразеологічні єдності – сполучення, які утворюють одне ціле. Компоненти фразеологічних єдностей позбавлені первинного, властивого їм значення і відображають цілісне поняття, при тому перестановка компонентів є недопустимою.
2. Фразеологічні ряди – групи слів, у яких кілька розташованих поряд понять зливаються в одне. Перестановка компонентів у таких сполученнях є допустимою.
3. Звичайні словосполучення – словосполучення з відносно вільними міжкомпонентними зв'язками.

Очевидним є те, що запропонована концепція ґрунтується на розбіжності сполучуваності слів за ступенем стійкості. Тому, згодом дослідники фразеології визначили фразеологічні ряди та звичайні словосполучення проміжними типами, а фразеологічні єдності – основним типом сполучень. Фразеологічні єдності, тобто словосполучення, компоненти яких набувають нового значення при постійному вживанні в певних сполученнях та характеризуються особливістю набуття нового значення, при частовживаності можуть прирівнюватися до простого слова [10].

Вільні словосполучення, тобто звичну фразеологічну групу або ряд та фразеологічні єдності, слід розділяти з урахуванням індивідуальних ознак фразеологічних одиниць. Особливістю першої групи є відносно вільна сполучуваність та можлива варіація компонентів, а також збереження індивідуального значення та можливість виведення значення цілого зі значення складових, а також наявність кліше. До прикладу: *to give birth to sth* – народжувати, *to cut off with the shilling* – позбавити когось спадщини.

Фразеологічні єдності, зі свого боку, характеризуються незмінним складом, порядком слів, неможливістю синонімічних заміन, відсутністю індивідуального значення компонентів, загальне значення яких не відповідає значенню окремих компонентів, а також наявністю архаїзмів. Наприклад: *to play first fiddle* – *бути головним*; *a fish out of water* – *не в своїй тарілці*.

Ці класифікації слугували підґрунтям для праць багатьох сучасних лінгвістів та дослідників фразеології, які спробували чітко розмежувати фразеологізми за типами. Більшість науковців вважають за доцільне виокремлювати три основні групи фразеологізмів: фразеологічні єдності, фразеологічні зрощення та фразеологічні сполучення [42].

Фразеологічні єдності представляють собою стійкі вирази мови, в яких значення тісно пов'язане зі словами, що є їх компонентами, а цілісне значення певною мірою обґрунтоване значенням складових частин кожного такого вислову, тобто умотивоване значенням компонентів [10]. Наприклад: *to burn bridges* – *палити мости*, *to spill the beans* – *розповісти таємницю*.

Фразеологічні єдності наділені своєрідною образністю та метафоричністю, зв'язок компонентів часто мотивований та присутня чітка метафоризація, тому для чіткого розуміння значення фразеологізму потрібне сприйняття через переносне значення. До прикладу, вираз *to make a mountain out of a molehill*, який українською мовою звучить як *робити з мухи слона*, що означає дуже перебільшувати щось, проявляє своє значення при перекладі слів «*molehill*» значенням «*щось маленьке, незначне*» та «*mountain*» як «*щось велике, масштабне*». Однією з особливостей фразеологічних єдностей є збіжність з вже існуючими словосполученнями, при порівнянні фразеологізмів *there are two sides to every question* та *two sides of the same coin* виходить єдине значення – *дві сторони медалі*. Іншими особливостями, характерними фразеологічним єдностям є те, що значення компонентів зберігається та заміна одних компонентів іншими є неможливою, а також такі сполуки слів наділені емоційно-

експресивним забарвленням: *to throw dust into somebody's eyes, to paint the devil blacker than he is*.

Фразеологічні зрощення, або ідіоми являють собою сполучення слів, які становлять неподільність та цілісність, значення яких у сучасній мові не можна пов'язати зі словами, що є компонентами фразеологізмів, тобто значення фразеологізму не умотивоване значенням його компонентів [10]. Наприклад: *to rain cats and dogs* – *лити як з відра*. Так, поняття фразеологічних зрощень утворилось на основі переносного значення компонентів. Переносне значення є основною ознакою фразеологічних зрощень, окрім того вони є синтаксично неподільними, а зміна порядку їх компонентів та додавання додаткових слів є неможливими.

Фразеологічні сполучення – це стійкі звороти мови, компонентним частинам яких притаманна певна самостійність. Певне, одне слово фразеологічного сполучення умовно є ядром, а інші його компоненти є від нього залежними, або ж характеризують його, наприклад: *rack one's brain* – *ламати голову*. Центральне слово у сполученні є фразеологічно обумовленим та не може бути заміненим на довільне інше, а слова, що його позначають можуть бути взаємозамінними: *a pitched battle* або *a fierce battle* – *запекла* або *люта сутичка* відповідно [6]. Окрім того, фразеологічним сполученням притаманна смислова розкладність, тобто один з компонентів може мати варіанте слово-відповідник: *a bosom friend* – *старий друг*, *a bosom buddy* – *старий приятель*, проте, компоненти повинні бути взаємопов'язаними (замість слова «друг» не можна використати, наприклад, слово «ворог»). Також помітними ознаками фразеологічних сполучень слід вважати можливість перестановки компонентів, а також можливість щодо включення значень. Згідно поданій класифікації, фразеологічні зрощення відрізняються від фразеологічних єдностей за вмотивованістю, а від фразеологічних сполучень – за обмеженою сполучуваністю.

Згодом було виділено ще один тип фразеологізмів – фразеологічні вирази, якими називаються стійкі за значенням та складом одиниці, а компоненти таких одиниць характеризуються відтворюваністю завдяки вільному лексичному значенні. Власне, фразеологічними виразами слід вважати прислів'я, приказки і крилаті вислови [30].

Іншим підходом до класифікації фразеологічних одиниць за принципом сполучуваності компонентів є поділ запропонований польським науковцем П. Мюлднером-Нецковським. Вчений виділив: ідіоми, фраземи та паремії. Ідіомами науковець назвав фразеологізми з семантично сильнішою за синтаксичну зв'язністю складових. В ідіомі сума значень слів і значення кожного окремого слова відрізняється від значення всього словосполучення [37]. Наприклад: *the fifth wheel* – *п'яте колесо до воза* («щось зайве», а не колесо чи *п'яте колесо до якогось воза*); *to kick the bucket* – *протягнути ноги* (помирати).

Фраземами є фразеологічні сполуки, семантичний зв'язок яких певною мірою збігається із синтаксичним зв'язком. Значення всього виразу міститься в значенні одного зі слів, таке слово називається домінуючим, визначальним, адже воно обумовлюється іншими елементами словосполучення, наприклад, польський фразеологізм «*palma pierwszeństwa*» відтворюється українським відповідником «*пальма першості*» (визначальне слово «*першість*»). Фраземи у мові посідають місце поряд зі словами. У мовленні вони використовуються так само часто, як і їх еквіваленти. Наприклад, при застосуванні еквівалентного перекладу – «*першість*», значення фраземи зберігається.

Паремії, тобто прислів'я, приказки, афоризми, притчі, деякі мовознавці вважають мовними одиницями, що не належать до фразеології. Проте, інколи паремії можуть виступати в реченнях їх неодмінними семантичними компонентами, тому певну групу таких форм слід розглядати як словосполучення, що межує з фразеологізмами [38].

Ми погоджуємося й з доцільністю детальнішого поділу фразеологізмів – виокремленням шістьох типів фразеологізмів, серед яких: фразеологічні сполуки, ідіоми, паремії, мовні штампи, кліше та крилаті вислови [42].

Британськими фразеологами Дж. Сейдлом та У. Макморді у їх спільній роботі «English idioms and how to use them» подається поділ фразеологічних одиниць, де розмежовується їх повна та неповна фіксованість [38]. До фразеологізмів з повною фіксованістю дослідники віднесли ідіоми, та зазначили про неможливість їх лексичних чи морфологічних змін. Фразеологізмами з неповною фіксованістю вважаються ідіоматичні одиниці, компоненти нефіксованої частини яких можуть зазнавати обмежених змін: *to have forty winks*, *to take* чи *to enjoy forty winks*; *to give a cold shoulder* або *to give a warm shoulder*. Такими змінами можуть бути навіть зміна категорії часу дієслів. Дж. Сейдл та У. Макморді зазначають про те, що «the way in which the words are put together is often odd, illogical or even grammatically incorrect» [38]. Наприклад, ідіому «*I am a good friend with him*» слід вважати граматично неправильною, адже займенник *I* вжито у формі однини, проте граматично правильна форма даного виразу не вважатиметься ідіомою.

Своєрідним та особливим підходом до класифікації фразеологічних одиниць є класифікація запропонована німецьким вченим-дослідником В. Фляйшером, який подає семантико-структурну класифікацію, що утворена на семантичних критеріях, зокрема на ідіоматичності (речення) та стабільності (фраза). Окрім семантично-структурної класифікації, В. Фляйшер пропонує класифікацію фразеологічних одиниць відповідно до морфолого-синтаксичних ознак, тобто з урахування частин мови компонентів [35].

Класифікація фразеологізмів сучасної англійської мови створена за принципом, що передбачає поділ англійських словосполучень на власне, фразеологічні одиниці, ототожнюючи їх зі словом: *fall in love* – *закохатися*; традиційні словосполучення, що не є еквівалентами до слів та не наділені

ознаками ідіоматичності, наприклад: *to pass an exam* – *здавати іспит*; а також ідіоми, які характеризуються метафоричністю, та в основі, на відміну від фразеологізмів, мають деякий образ: *take the bull by the horns* – *взяти бика за роги* (*діяти рішуче*) [40].

Дослідник фразеології І. Корунець узагальнив класифікації фразеологічних одиниць, аналізуючи компоненти та їх приналежність до частини мови. Так, вчений виділив: дієслівні, адverbіальні та субстантивні фразеологізми [14].

Розглянемо дієслівні фразеологічні одиниці. Такий тип фразеологізмів характеризується смисловою навантаженістю компонента – дієслова. Такі фразеологізми найчастіше описують стан людини та її дії, виражають дію та синтаксично виступають в ролі присудка. Найпоширенішою дієслівною структурою є поєднання дієслова та іменника: *eat crow* – *терпіти образи*, *feed face* – *наїдатися*. Проте, існує чимало фразеологічних виразів з поширеною структурою – поєднанням дієслова, іменника, прикметника та іменника, наприклад: *to have one's heart in one's mouth* – *дуже налякатися, мати душу у п'ятах*. Як згадувалося вище, дієслівні фразеологізми найчастіше описують стан людини, це, власне, завдяки допоміжним дієсловам *have* та *be*: *have one's finger in every pie* – *бути замішаним в якійсь справі, прикласти до чогось руку*; *be (as) easy as one-two-three* – *бути надто простим / легко, як два пальця об асфальт*. Також в мовах існує чимало парно-синонімічних зворотів, наприклад латинський вираз *veni, vidi, vici* в англійській та українській мові має аналог: *I came, I saw, I conquered* – *прийшов, побачив, переміг*. Дослідник також виокремив дієслівні компаративні вирази, які характеризуються означено-обставинними відносинами, з урахуванням ступеню інтенсивності дії та її якістю. Такі вирази містять дієслова, що позначають звичайні дії: *eat, drink, live, sleep, talk, run, look, work* та інші. До прикладу: *to read between two lines* – *читати між рядків* (*розуміти прихований сенс*); *to talk a mile a minute* – *говорити сто слів за хвилину* (*говорити швидко*).

Адвербіальні фразеологічні одиниці, у складі яких головний компонент – прислівник, що характеризується смисловим навантаженням, наприклад: *over and over again* – *не раз і не два, знову і знову*; *by all means* – *в будь-якому разі*. Разом з адвербіальними фразеологізмами дослідник розглядав ад'єктивні компаративи, які через ознаку та її ступінь вказують на означальні зв'язки. Компонентний склад таких одиниць особливий тим, що значення першого компонента зазвичай посилюється значенням другого, при чому перший компонент володіє буквальним значенням. Наприклад: *as healthy as a horse* – *здоровий як кінь (бик)*; *as slow as a turtle* – *повільний як черепаха*.

Субстантивні фразеологізми у своєму складі мають іменник – основний компонент, який характеризується смисловим навантаженням. Через що, за доречніше деякі вчені вважають називати такий тип фразеологізмів – номінативним. Компонентами даного типу фразеологізмів найчастіше виступають поєднання прийменника та іменника, точніше утворення з іменників з підрядним прийменниковим зв'язком, рідше – два іменника з прийменником, наприклад: *water of life* – *жива вода, вода життя*; *salt of earth* – *сіль землі (найкраще)*, *storm in a teacup* – *буря в склянці води*.

Слід згадати інший – тематичний принцип класифікації фразеологізмів, що реалізується через ідеографічний підхід, тобто шляхом судження носієм мови та «екстралінгвістичне членування світу» [20]. Дослідник сучасної фразеології В. Ужченко диференціює фразеологізми за трьома фразеотематичними групами [27], виділяючи такі групи:

1. Людина як жива істота. Така група поєднує фразеологізми, що характеризують людину зовнішньо: *nothing but skin and bones* – *дуже худий, лише шкіра та кістки*.
2. Абстрактні відношення, тобто фразеологізми що позначають процеси та поняття: *close at hand* – *під рукою, близько*.

3. Природа. Фразеологізми даної групи характеризують навколишнє середовище, світ та живі організми, наприклад: *bit of blood* – *чистокровний кінь*.

Крім вищезгаданих класифікацій та типологій фразеологічних одиниць, з погляду на їх етимологію, деякі дослідники, зокрема Дж. Сейдл та У. Макморді [38] виділяють такі їх види:

- Біблійні: *the apple of somebody's eye* – *зіниця ока*;
- Літературні: *live off the fat of the land* – *купатися в розкоші*;
- Астрологічні: *to be born under the lucky star* – *народитися в сорочці*;
- Військові: *to fight a losing battle* – *вести безнадійну війну*;
- Морехідні: *to sail under false colours* – *видавати себе за іншого (обманювати)*;
- Історичні: *the curse of Scotland* – *«прокляття Шотландії», бубнова дев'ятка*;
- Побутові: *to hit the nail on the head* – *влучити в самісіньке яблучко*;
- Кулінарні: *jump out of the frying-pan into the fire* – *(потрапити) з вогню та в полум'я*;
- З колірним компонентом: *a black sheep* – *паршива вівця*;
- З гендерним компонентом: *be man enough to do something* – *бути достатньо сміливим*;
- З компонентом-зоонімом: *let the sleeping dog lie* – *не буди лихо, поки воно тихо*;
- З компонентом числа: *like two peas in a pod* – *як дві краплі води*, *to have nine lives* – *мати дев'ять життів*;
- З компонентом-найменуванням явищ природи: *to read the tea-leaves* – *гадати на кавовій гущі*, *to sail against the wind* – *плисти проти течії*.

Згідно функціонально-стилістичному підходу дослідниці Б. Лабінської, фразеологічні одиниці класифікуються за поширеністю і використанні в усному

та письмовому мовленні або ж загальноновживаністю. Фразеологічні одиниці, що забезпечують комунікацію, тобто фразеологізми розмовного типу – одиниці, які зустрічаються в усному мовленні та характеризуються експресивно-стилістичним забарвленням. Фразеологізми книжного варіанту, або фразеологізми, що функціонують у письмовому мовленні характеризуються дещо «підвищеним» експресивним та стилістичним забарвленням у порівнянні з розмовними фразеологізмами. Інший – міжстильовий тип фразеологізмів, об'єднує фразеологічні одиниці, що характеризуються загальноновживаністю та використанням переважно в усіх стилях мови, а також такі одиниці є позбавленими як стилістичного, так і експресивного забарвлення [16].

Дослідник фразеології Ю. Прадід поділяє фразеологічні одиниці за граматичним підходом, виділяючи фразеологізми, що мають граматичні домінуючі складові, які допомагають визначити категоріальні ознаки та належність до певної частини мови, а також такі, граматичні складові яких визначити складно або неможливо. Тобто, фразеологізмами першої групи є одиниці, граматичним ядром яких є, наприклад, іменник або дієслово, а фразеологічними одиницями іншої групи є такі, граматичний стрижень яких може мати ознаки двох та більше частин мови. Тож такі одиниці, науковець пропонує відносити до таких семантико-граматичних підкласів [21]:

- Іменникові: *a word the wise* – *розумний розуміє з півслова*;
- Дієслівні: *to draw a long bow* – *говорити небилиці*;
- Прикметникові: *as dark as a pocket* – *темний як ліс*;
- Прислівникові: *by and again* – *іноді*;
- Вигуківі: *good luck!* – *удачі!*

Отже, попри значну увагу дослідників щодо фразеологічних одиниць та їх класифікації, сьогодні не існує єдиної та загальноприйнятої типології та поділу даних одиниць. Адже, задля досягнення повного складу мови слід охарактеризувати як зміст, так і форму фразеологізмів. Фразеологічні одиниці, як

і усі стійкі словосполучення, характеризуються специфічною структурою, яка проявляється цілісністю значення та ідіоматичністю. Такі фактори викликають чималу зацікавленість у вчених та науковців і продовжують залучати до кола своїх досліджень багатьох дослідників, які продовжують пропонувати своєрідні класифікації фразеологізмів, базуючись на різних принципах.

Проаналізувавши існуючі підходи щодо класифікацій фразеологізмів, слід наголосити на певній їх відмінності, адже усі вони ґрунтуються на своєрідних структурних, семантичних та стилістичних принципах і особливостях складу, а також мають різне походження. Проте, чимало класифікацій характеризуються подібними рисами.

1.3. Структурні та семантичні особливості фразеологізмів в англійській мові

Фразеологічні одиниці є самостійними мовними одиницями виходячи з їх оточення, яке утворюється на основі реальних структурних зв'язків в цілому, та не узгоджується з концепцією розподілу слів-компонентів за валентними відношеннями. Такого підходу щодо визначення поняття фразеологізмів з погляду на характер структурних зв'язків словосполучення та контексту дотримуються чимало вчених та дослідників. Окрім того, дослідники зазначають, що за відсутності контексту фразеологізм не може бути визначений сам по собі або ж за лексико-граматичними характеристиками його компонентів. Фразеологічна одиниця як особлива мовна структура може лише об'єктивно вирізнятися від оточення, в якому вона знаходиться [36].

На погляд дослідника фразеології М. Алефіренка практична роль фразеологічних одиниць постає з їх семантичної структури, що складається з денотативного та стилістичного значення [3]. Стилiстичні особливості ґрунтуються на експресивності або образних характеристиках фразеологізмів.

Співвідношення експресивності та предметної логічності фразеологізму слід сприймати як складний процес, який має місце в значенні ґрунтуючись на їх взаємодії. Співіснування таких умовно самостійних елементів: емпліцитного та імпліцитного – рівноправне, існування їх можливе лише у єдності, адже вони взаємообумовлені та полегшують визначення природи, характеру та ступеня актуалізації предметно-логічних та експресивних факторів щодо значення фразеологізмів. Такий тандем слід характеризувати денотативним та стилістичним значеннями, які утворюють єдиний «семантичний згусток фразеологізму» [4, с. 75].

Слід зазначити, що фразеологічне значення є досить складним явищем, адже воно зумовлюється особливими відношеннями до означуваного предмету чи явища дійсності, характерами внутрішніх образних основ, надслівністю, компонентною залежністю та повним або частковим переосмисленням. Фразеологізми називають також стійкими словесними комплексами, адже вони є мовними одиницями, готовими до вживання в мовленні, як в усному, так і в письмовому. Тож, фразеологічне значення є складним феноменом, умовною системою, у якій кожен елемент тісно пов'язаний та взаємодіє з кожним іншим.

Деякі автори фразеологічних досліджень вважають фразеологічні одиниці тотожними слову словосполученнями, а також полілексемними мовними одиницями, адже вони мають особливе структурне та семантичне навантаження. Фразеологізми та слова частково близькі семантично та навіть інколи виражають спільні поняття, проте таку спільність слід вважати відносною. Фразеологізми якісно відрізняються від слів, а відмінністю є їх різна природна основа [8].

Порівнюючи фразеологізми які мають своєрідну семантику зі словами, не слід забувати за те, що усі повнозначні слова теж мають своє окреме значення. У цьому простежується подібність та відмінність водночас. Ґрунтовні порівняльні дослідження семантики слів та фразеологізмів, особливості і специфіка їх

лексичних значень свідчать про обумовленість щодо їх походження і природи значення.

Відповідно до структури, значення фразеологізмів обов'язково пояснюється сукупністю компонентів та вкрай рідко виражається одним словом. Загальне значення слова залежить від його складових – морфем, які не є самостійними частинами мови, тож сенс виражається через їх комплексне сполучення. Компоненти фразеологізмів – слова-прототипи, яким властиві форми словозміни, мають здатність функціонувати і поза ним. Лексичне значення слів та фразеологізмів не є тотожним, але спільні риси може мати.

З одного боку, фразеологічна одиниця, як і слово є мовним знаком. Підтвердженням цьому є визначення одного з типів фразеологізмів щодо «семантичної неподільності фразеологічних зрощень, яке є семантичною одиницею, однорідною слову» [42]. Тут має місце теорія еквівалентності, що аргументується використанням слів та фразеологізмів у готовому вигляді. Проте, з іншого боку, прирівнюючи фразеологізм до слова, його слід було б відносити до лексикології, що є теж суперечливим, адже фразеологізми більше характеризуються узагальнюючими та абстрагуючими ознаками та відносяться до синтаксичного рівня.

Особливої уваги потребує тлумачення значення фразеологізмів, а останнє має пряму залежність від їх структури. Семантика та структура фразеологізмів утворюють діалектичну єдність. Структурна особливість більшості фразеологізмів не є повноцінно зрозумілою та не завжди пояснюється без зіставлення з відповідним словосполученням або його прототипом. Розглядаючи фразеологізми як словосполучення не слід заперечувати той факт, що у ньому можуть знайти місце інші, відмінні від сьогоденних особливості. Такими особливостями є ті форми значень, які утворилися внаслідок тривалого та багатократного використання у певному мовному колективі чи у деякій сфері, галузі виробництва. Мимовільне вживання певного виразу поступово змінювало

його функції, призводило до утворення нового, ширшого, узагальнюючого значення, на зміну вузькому, конкретному змісту. Окрім нового значення такі вирази накопичували нові семантично-якісні ознаки. У підтвердження цьому варто розглянути наступні фразеологізми, утворені в різних галузях професійної та трудової діяльності людей, зважаючи на їх семантику: *all bread is not baked in one oven* – *не слід стригти всіх під один гребінець (однаково оцінювати всіх, прирівнювати за певними ознаками)*; *to put / tighten the screws on someone* – *підкручувати гайки (посилювати вимоги, вдаватися до суворих заходів, підтягувати когось в роботі)*; *to set back on the (right) path* – *увійти в колію, входити в береги, повертатися в русло (повертатися до звичайного, звичного стану, справ)*.

Як словам, так і фразеологізмам притаманна синонімія та антонімія, тож фразеологізми можуть утворювати синонімічний ряд: *to twiddle one's thumbs* – *to horse around* (*бити байдики – валяти дурня*) або антонімічну пару: *to set back on the (right) path* – *to set out on the path* (*увійти в колію – вибитися з колії*), *the sweet lie* – *the naked truth* (*солодка брехня – гірка правда*).

Поряд зі значенням фразеологізмів слід згадати про зовнішню та внутрішню форму слова, що виокремлюють деякі дослідники, наголошуючи на важливості їх диференціації. Тож, зовнішня форма є окремим звуком, а внутрішня – значенням. Поняття внутрішньої форми фразеологізмів детально розглянув дослідник фразеології Л. Авксент'єв, зазначаючи, що такий зміст є взаємодією семантик вільних та переосмислених сполук внутрішньої основи цілісних фразеологічних виразів, а також зумовлений їх повною семантичною структурою. А поняття значення фразеологічної одиниці дослідник розглядає враховуючи зміст та функціонування фразеологізму та слова [1].

Оскільки англійська та українська мова багаті на фразеологічні сполучення, то можна виокремити такі, які в складі мають стабільні компоненти. Під стабільними компонентами маються на увазі виразні елементи позначення

кольору, гендеру або числа та і.н., які додають фразеологізмам особливого семантичного навантаження. Елементи або ж компоненти позначення числа – числівники найчастіше співвідносні з конкретними одиницями та характеризуються точністю.

Фразеологічні одиниці з компонентом числа представляють собою вихідні словосполучення з видозміненою структурою та семантикою. Компоненти фразеологізмів характеризуються відтворюваністю, стабільністю та цілісністю значення, а також схильністю до семантичних модифікацій, що об'єднує фразеологізми та слова. Нумеральні компоненти, зокрема числівники вказують на приблизну або точну кількість, проте у фразеологічних сполученнях на їх значення впливає кожен інший, оточуючий їх компонент. Загальне ж значення фразеологізмів зумовлюється сукупністю значень кожного з компонентів [31], наприклад: *in two twos* – відразу, *two is great, but three is a crowd* – третій зайвий.

Однакові числівники або слова позначення кількості у фразеологічному оточенні породжують різні семантичні смисли. Тобто окремий нумеральний компонент – числівник, наприклад кількісний або порядковий, злічуваний іменник, кількісний прикметник або прислівник чи навіть займенник як і будь-який інший компонент несуть особливе, своєрідне смислове навантаження. До прикладу числівник *one* у складі фразеологічного словосполучення *the only one* позначає одиничність, що спостерігається у прислів'ї: *it is poor mouse that has only one hole* – погана та миша, що має один вихід з нори; *one* як компонент приказки *one man, no man* – один в полі не воїн вказує на відокремленість; часові індикатори *one time, one evening, one night, one day* найчастіше позначають часову невизначеність: *Perhaps I'll surprise you one fine day, my lady*. Окрім того числівник *one* може виражати рівноправність, належність або винятковість та і.н., наприклад: *one man one vote, one man one mind, one vote one value, the only one, one and only*.

Фразеологічні одиниці, що містять нумеральний компонент в складі, під час відтворення іншою мовою часто набувають переосмислених значень, втрачаючи ознаки кількості, та в результаті отримують якісні характеристики [30]. Наприклад: *when two Sundays meet together* – після дощика в четвер, *four-in-hand* – галстук самов'яз, *two pennies to rub together* – грошей, як у жаби пір'я.

Відсутність нумерального змісту в фразеологічному виразі супроводжується втратою семи точності, його кількісного значення. В такому випадку фразеологізм потрапляє до поля нечіткої кількості і може передаватися поняттями «багато – мало», наприклад: *to have fifty things to tell somebody* – мати що розповісти (мати багато новин для когось), *two in distress make a sorrow less* – в гурті і смерть не страшна (поділене горе – півгоря).

Повна втрата кількісного значення – десемантизація числівників перетворює фразеологічні словосполучення у «кількісно-оціночні одиниці» [31], наприклад: *three sheets in the wind* – н'яний, *done /dressed up to the nine* – вбраний (як писанка). Часткове або повне позбавлення фразеологізму кількісних значень може супроводжуватися:

- заміною числівника іншим словом позначення кількості: *to make two ends meet / to make both ends meet* – зводити кінці з кінцями, *for a pin / for two pins* – за дрібницю / дурниці, *at a time / at one time* – одночасно / у свій час;
- заміною одного числівника іншим при повному або частковому збереженні семантики фразеологічного виразу, його смислу: *forty winks / nine winks* – підімати, *to talk nineteen to the dozen / to talk ten to the dozen* – говорити без перестанку, *to be in two minds / to be in twenty mind* – сумніватися, *to give hundred smiles / to give million smiles* – посміхатися;

- заміною числівника-компонента фразеологічного словосполучення іншими словами: *to come out of one footing* – на рівних умовах з ким-небудь, *two can play at that game* – подивимось, чия візьме, *two in distress make sorrow less* – в гурті і смерть не страшна;
- опущенням числівника зі збереженням смислу фразеологічного виразу: *nine days wonder* – злоба дня, *not worth three straws* – гроша мідного не вартий, *cross as two sticks* – не в настрої, злий.

Отже, семантика фразеологізмів має неабияку важливість, адже значення виразів, зокрема фразеологічних, зрідка співпадає зі сумарним значенням їх компонентів. У таких випадках важливими є структурні та лексичні зв'язки компонентів словосполучення, фразеологічне оточення, а також повна або часткова переосмисленість значення. Крім того, на значення фразеологічного виразу впливають усі елементи, які тісно пов'язані між собою та утворюють своєрідну систему зі своєрідною структурою. Тож, числівники як компоненти фразеологічних одиниць виражають не лише категоріальне значення – передачу точної кількості, а також реалізують значення невизначеності. Окрім того, помітним є формування якісно-оціночного значення, яке зумовлюється когнітивною функцією мови. Функціональна особливість числівників у складі фразеологізмів полягає в тому, що в більшості випадків вони беруть участь в актуалізації позначуваного.

Висновки до Розділу 1

У першому розділі ми дослідили підходи щодо визначення поняття фразеологізм. Існують неоднозначні погляди на термін «фразеологізм», що обумовлює різне відношення до нього. Але не слід заперечувати те, що фразеологізми, не зважаючи на їх часом ускладнену форму, є яскравими, емоційними й доволі поширеними одиницями у мовленні, які допомагають

експресивно висловлювати думки та почуття. Розглянувши детально підходи щодо визначення поняття «фразеологізм» можемо дійти висновку, що під «фразеологізмом» (або «фразеологічною одиницею») слід розуміти стійкі сукупності взаємопоєднаних слів, тобто словосполучення, які характеризуються стійкістю через спільне семантичне значення. Проаналізувавши сучасні аспекти дослідження фразеології та фразеологізмів, варто зазначити, що такі мовні одиниці є надзвичайно важливими.

Також ми проаналізували різні підходи до класифікацій фразеологічних одиниць українськими та зарубіжними науковцями та охарактеризували основні. Загалом фразеологізми класифікують за різними принципами, враховуючи їх походження, структуру, лексичний склад, експресивно-стилістичні особливості, семантику. Відповідно, сьогодні ми можемо розрізняти та виокремлювати семантичний, етимологічний, функціонально-стилістичний, ідеографічний та граматичний підходи щодо класифікації фразеологічних одиниць. Тож не можна не помітити та слід наголосити на тому, що науковці не дійшли спільної думки, єдиності та узгодженості у поділі фразеологізмів за їх типами. Ми можемо стверджувати, що фразеологізми в мовознавстві класифікуються за ознаками, а саме: відтворюваністю, стійкістю, образністю, сполучуваністю, внутрішньокomпонентними зв'язками, сталістю складу, семантичною цілісністю, а також лексичною неподільністю.

Досліджуючи структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа ми виявили, що семантика відіграє неабияку важливість, оскільки загальне значення фразеологічного виразу залежить від сумарного значення його компонентів, тож їх структура є не менш важливою. Тісно пов'язані між собою компоненти формують особливу систему, а нумеральні компоненти, найчастіше числівники є важливими атрибутами вираження точності, актуалізації значення.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ ЧИСЛА

2.1. Основні способи перекладу фразеологізмів

Фразеологію слід вважати складним явищем, а вивчення цього явища вимагає залучення своєрідного методу дослідження, в тому числі використання інформації з лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, країнознавства, географії, історії та філософії.

Поняття «переклад» пов'язується з передачею значення слів, словосполучень, речень або їх змісту з однієї мови, мови оригіналу, на іншу – мову перекладу. Американський лінгвіст Юджин Найда поняття «переклад» розуміє як «найбільш близький природний еквівалент» («the closest natural equivalent») [13]. Переклад слід вважати своєрідним мистецтвом, адже досягнення головної перекладацької мети – адекватності, повною мірою вимагає передачі смислового змісту оригіналу. Сутність перекладу полягає у передачі змісту, думок та почуттів однією мовою засобами іншої мови зі збереженням створеного оригіналом враження та емоційного забарвлення.

Над проблемами перекладу фразеологічних одиниць працювали багато науковців та дослідників, серед яких: Р. Зорівчак, Б. Ажнюк, Л. Гречина, Б. Мовчан, С. Швачко, а також дослідженням способів перекладу фразеологізмів займалися І. Корунець, Я. Баран та інші.

«Потреба в перекладі завжди виникає в зв'язку з особливостями і характеристиками тієї предметної діяльності суб'єктів, в рамках якої переклад повинен виступити в якості інструменту здійснення цієї діяльності». Іншими словами, переклад здійснюється тільки тоді, коли він комусь потрібен, і тільки

тому, що він комусь потрібен. Кожна перекладацька подія припускає наявність діючих суб'єктів з їх потребами і очікуваннями щодо перекладу, а також взаємодію цих суб'єктів, простіше кажучи, наявність «людського фактора» [16].

На етапі власне перекладу важливо уникнути помилок – граматичних, лексичних, стилістичних. Для цього важливо вміти попередити помилку, знаючи «слабкі місця» перекладу – ті структури мови, при перекладі яких помилки відбуваються найчастіше. По завершенні процесу перекладу необхідно вміти правильно і всебічно оцінити якість відтвореного тексту [18]. Перекладацька подія – це не просто створення тексту; це складний багатоступеневий процес взаємодії, безпосереднього або опосередкованого, між «гравцями», які виконують різні функції, що грають різні ролі. І результатом цієї взаємодії є не тільки поява якогось нового тексту, тобто тексту перекладу, але – і це найголовніше – можливість здійснення тієї предметної діяльності, заради якої текст перекладу і створюється. Усвідомлення цієї обставини і лежить в основі комунікативно-функціонального підходу до перекладу.

Стратегія перекладу розробляється з метою продумати оптимальні кроки, необхідні для досягнення адекватного перекладу конкретного тексту. Для розробки стратегії перекладу потрібно визначити: якою є міра перекладу тексту, в разі неповного перекладу; чим вона обумовлена, спричинить за собою зміни типологічних ознак тексту і неповноту передачі, які способи подолання цих проблем пропонуються; ступінь конвенціональності перекладного тексту, яким чином вона вплине на переклад; які перекладацькі відповідності (еквівалентні, варіантні, трансформаційні) повинні переважати в перекладі і чому.

Фразеологізми часто пов'язують з поняттям «перекладу» [23]. Переклад фразеологізмів є проблемою, якій багато вчених і теоретики присвятили безліч робіт і досліджень. Однак, незважаючи на всебічне вивчення даного питання, дуже часто вчені розходяться в думках і виявленні єдиної стратегії перекладу, що охоплює всі ФО, так як це є важким завданням. Це пояснюється тим, що

фразеологічні одиниці не виникають в процесі мовлення, а використовуються в ній як кліше, як готові стійкі одиниці мови. Вони володіють величезною кількістю ознак і граматичних моделей. Також більша кількість фразеологізмів мають стилістичне значення і мають емоційно-експресивні відтінками.

У перекладознавстві існують наступні основні види перекладацьких трансформацій лексичних одиниць англійської мови: еквівалент (близьке значенням слово); транскрипція; транскрипція та описовий переклад; буквальный переклад; калькування; описовий переклад; створення нового слова.

Трансформація є основою значної кількості перекладів. Її сутність полягає у зміні формальних або граматичних або семантичних трансформацій компонентів тексту при інформації. Дослідники зазначають, що перекладацькі трансформації це міжмовні перетворення, які можуть здійснюватися для перекладацької еквівалентності перекладу всупереч в формальним семантичним система мов [9].

Перекладацькі трансформації мають формально-семантичну сутність. Тобто, перекладацькі трансформації це способи які може перекладач при різних оригіналах передати за допомогою словниковою відповідністю.

Трансформація – спосіб досягнення вихідної мови перекладу шляхом мовних одиниць. Важливою особливістю граматичної трансформації є відмінність української та англійської мов, комунікативність смислових груп, різними членами підкреслюється різноманітні засоби. Вчені виділяють окрему групу трансформації:

- 1) перехід зворотного порядку до прямого при перекладі з синтетичних мов;
- 2) заміна пасивних конструкцій активними в разі зворотного порядку слів в пасивних конструкціях;
- 3) заміна односкладних пропозицій двоскладного повними при відсутності в мові перекладу еквівалентних їм конструкцій;

4) зміна вихідного підлягає при його розташуванні в глибині пропозиції, переклад на другорядні члени;

5) перехід однієї частини в іншу, при якому враховуються особливості структури мови оригіналу й перекладу при перекодуванні з синтетичних мов на аналітичні, і навпаки;

6) заміна складних синтаксичних структур простими. Процес залежить від відмінності компонентів в наборі складних конструкцій [8, с. 139].

Синтаксична трансформація – це перетворення граматичної структури висловлювання при сталості його лексичного поповнення. Щодо синтаксичного рівня, тут часто наступний тип конструкції замінюється. Однак може використовуватися більш складний процес перетворення, глибинна при якому не тільки має мовну форму але також набір ознак, шляхом яких може описуватися ситуація. Заміни викликані граматичними варіантами конструкцій, синонімічними по відношенню один одному тільки цілому. Вибір граматичного варіанту обумовлений наступними факторами: типом функціонального стилю, вузьким контекстом.

Фразеологізми наділені особливою образністю, тому їх слід розглядати як єдине семантичне ціле, переклад таких одиниць «слово в слово» є майже неможливим, а застосування прямого значення може призвести до втрати атмосфери очікуваного читачу образу. Багато вчених та дослідників зазначають, що недоречність та неправильність використання фразеологічних одиниць породжує мовну бідність та стилістичну неграмотність, а доречне застосування фразеологізмів, навпаки, оживляє та прикрашає усне мовлення, а також літературні тексти.

Відтворення фразеологічних одиниць вимагає адекватності та семантичної відповідності, а також збереження значення з урахуванням національно-кolorитного змісту та експресивно-стилістичної і смислової структури в мові перекладу. Немало важливим у перекладі є контекст та переносне значення

фразеологічних одиниць, тому такі аспекти слід враховувати аби уникнути втрати значення фразеологічної одиниці та задля збереження сенсу тексту.

В англійській, тобто у мові оригіналу, так і в українській мові, мові перекладу, пошук паралелей вживання фразеологічних одиниць часто викликають труднощі. Причиною цього є різні етапи та умови розвитку культур, зокрема мови суспільств. Тож, перекладачі повинні не лише добре володіти способами та методами перекладу, знати усі особливості та ефективність їх застосування, а й мати велику теоретичну фразеологічну базу обох мов.

Щодо способів відтворення фразеологічних одиниць розрізняють повну та часткову відповідність, серед яких можуть бути застосовані лексичні, граматичні чи лексико-граматичні трансформації. Застосування певного методу чи прийому та перекладацьких трансформацій зумовлюється стилістичним і лексичним навантаженням фразеологізмів. Особливість перекладу фразеологізмів полягає у своєрідності інтерпретації, перенесенню змісту через пошук відповідних еквівалентів або аналогів [26].

Переклад містить не тільки змістову, але й структурну наближеність до оригіналу. Мовним одиницям властива наявність достить стійкого значення, що передбачає можливість заміни одну іншою.

У сфері перекладу використовуються кілька типів відповідників. Відповідники-запозичення, за допомогою який відтворюються у перекладі форми слів. Вони утворюються шляхом транскрибування або транслітерації. Прийом транслітерації використовується для передачі авторського стилю і посилення емпатики обраного слова. Відповідники-кальки можуть відтворювати морфемний склад слів або складову частину стійких словосполучень у тексті оригіналу. Відповідники-аналоги, утворюються за допомогою пошуку найближчих за значеннями одиниць мови перекладу для лексичних одиниць текстів оригіналу. Відповідники-лексичні заміни можуть утворюватися при

передачі значення слів у контекстах за допомогою одного прийому перекладацької трансформації.

Більшість дослідників фразеології фразеологічні одиниці відносно їх відтворення поділяють на такі, що мають еквівалент в мові перекладу та такі, що не мають еквівалентів, або ж є повними чи частковими [6].

Ті одиниці, що мають еквіваленти у мові перекладу, тобто **повноеквівалентні** фразеологізми, є вже існуючими, відносно сталими еквівалентами, наявними у цільовій мові, мові перекладу. Повний еквівалентний переклад слід вважати повноцінним способом відтворення фразеологізмів. Еквіваленти, присутні у мові перекладу повністю відповідають внутрішньою формою та значенням фразеологізму у мові оригіналу. Наприклад: *to make two ends meet* – *зводити кінці з кінцями*; *if you run after two hares you will catch neither* – *за двома зайцями поженешся, жодного не спіймаєш*.

Фразеологічні одиниці, що не мають еквівалентів у мові перекладу є **безеквівалентними**. Це ті одиниці, що позначають реалії, які не можна відшукати в мові перекладу. Перекладати такі фразеологізми дослідники пропонують шляхом збереження образності, та пошуком таких одиниць, де зберігається лексичний склад та граматична структура. До безеквівалентних фразеологізмів належать одиниці, які найчастіше є інтернаціональним та мають біблійний, міфологічний, літературний характер або засновані на міфології чи легендах.

Фразеологічні еквіваленти можуть бути або **постійними рівнозначними відповідниками**, або **вибірковими еквівалентами**. Постійний рівнозначний відповідник не залежить від контексту, вважається єдиним перекладом. За наявності в мові перекладу двох та більше еквівалентів, з яких перекладач повинен обрати один, найдоречніший для певного контексту, такий еквівалент слід називати вибірковим [30].

Іншим типом фразеологічних еквівалентів є, власне, **частковий еквівалент**. Часткові еквіваленти – це англійські фразеологізми, які не повністю відповідають за значенням тим фразеологічним одиницям, з яким вони порівнюються в українській мові, а також мають спільний склад, граматичну структуру та стилістичну приналежність. Такі фразеологічні еквіваленти можна поділити на три групи: одиниці з однаковими стилістичними та семантичними особливостями, але різним лексичним наповненням; одиниці з однаковими семантичними та стилістичними особливостями, лексичним складом, але різною кількістю та порядком слів; одиниці з однаковими стилістичними особливостями, лексичним складом та граматичною структурою, але різним семантичним забарвленням [18].

Часткові еквіваленти не означають недосконалість відтвореного значення, а лише передбачають лексичні, граматичні та лексико-граматичні відмінності за наявності того самого значення і такого ж стилістичного спрямування. Тож часткові еквіваленти слід розглядати та вважати рівноцінними повним еквівалентам.

Часткові еквіваленти поділяють на часткові лексичні та часткові граматичні. **Часткові лексичні еквіваленти** мають подібне значення і стилістичне спрямування та близьку образність, але дещо інший лексичний склад. Наприклад: *to be in two minds* – *бути в нерішучості*; *like two peas in a pod* – *схожий, схожий як дві краплі води*; *one swallow does not make a summer* – *одна ластівка не робить весни*; *at one stroke of one's pen* – *одним розчерком пера*.

Часткові граматичні еквіваленти слід характеризувати за відмінностями у граматичній категорії, наприклад числа іменників або прикметників як компонентів фразеологічних одиниць з компонентом числа, але при схожості значень, подібній образності та стилістичній спрямованості: *at first hand* – *з перших рук*; *to bind one hand and foot* – *зв'язувати руки і ноги*.

Дослідники фразеології пропонують також інше визначення часткового фразеологічного еквіваленту: **«неповний (частковий) фразеологічний еквівалент** є одиницею у мові перекладу, яка є еквівалентною по відношенню до багатозначної одиниці у мові оригіналу, але не за усіма значеннями. Оскільки часткові еквіваленти не становлять вагової більшості, адже полісемія не є притаманною фразеологічним одиницям, часткові фразеологізми відносно рідкісні, тоді як відносні фразеологізми розповсюджені в деяких мовах» [36].

До фразеологічного також можна віднести **індивідуальний еквівалент**, застосування якого часто є необхідністю під час перекладу. Оскільки перекладач не може знайти повний або частковий еквівалент у мові перекладу, то змушений створювати нові слова, словосполучення та синтаксичні конструкції і продукувати власні вирази, які нагадують фразеологізми у мові перекладу та передають всі відтінки конотативних значень, максимально наближені до лексичних одиниць тексту оригіналу. Якщо читач сприйматиме таку трансформацію, це означає, що перекладач успішно передав зміст та стиль одиниці оригіналу. Індивідуальний еквівалент – це зворот, який перекладач пристосував до значення, що вже існує у мові перекладу, змінивши його образну структуру [11].

Слід розрізняти відносні та абсолютні еквіваленти. **Відносний фразеологічний еквівалент** (або фразеологічний аналог) має відмінність від лексичної одиниці оригіналу за певними лише ознаками: зміною у формі, в синтаксичній структурі або використанням іншого синонімічного компоненту. Наприклад: *first come, first served* – *хто перший прийшов той і знайшов*. В іншому такі еквіваленти повністю відповідають лексичній одиниці оригіналу, а «відносність» еквівалентності маскується контекстом: образи двох аналогів можуть не збігатися, але це не означає, що переклад з використанням аналогів є неадекватним. Варто також зазначити, що ясність образу є одним з головних аспектів при виборі способу перекладу між аналогом і калькою.

Фразеологічний аналог – стійкий вираз, словосполучення, оригінальне значення якого є адекватним у мові перекладу, але образність мови оригіналу та мови перекладу в якому частково зберігається. Метод фразеологічного аналога слід застосовувати у випадках коли підібрати еквівалент неможливо: *all bread is not baked in one oven* – *не слід стригти всіх під один гребінець*. Такий фразеологізм має спільне значення у обох мовах, проте базується на різних образах. В англійській та українській мовах відносно небагато фразеологічних одиниць зміст та образність яких співпадає. Часто для перекладу англійського фразеологізму перекладачеві слід відшукати аналогічний за змістом фразеологізм в українській мові, проте з іншим образом, наприклад: *first blow is half the battle* – *ранок вечора мудріший*; *to be in twenty minds* – *сім п'ятниць на тиждень*.

Абсолютний (або повний еквівалент) фразеологічного сполучення відповідає одиниці оригіналу в усіх аспектах – граматичному, лексичному та стилістичному, наприклад: *nine times out of ten* – *у дев'яти випадках з десяти*; *at one sitting* – *за одним присідом*; *the ten commandments* – *десять заповідей*. Абсолютні еквіваленти є вже існуючими одиницями, тож задля їх відтворення перекладачу потрібно володіти обома мовами і вправно працювати з словниками та лише виявити їх у цільовій мові.

Використання еквівалентів та фразеологічних аналогів найліпше зберігають та забезпечують адекватність перекладу. У випадках, коли неможливо підібрати фразеологічний еквівалент чи аналог, допустимим є **нефразеологічний переклад**. Однак, такий переклад не передає ні образності, ні експресивності та, навіть, супроводжується втратою відтінків значення. Нефразеологічний переклад не є повноцінним, адже фразеологічні одиниці відтворюються за допомогою лише лексичних та граматичних, а не фразеологічних засобів мови. Такий переклад варто застосовувати для передачі таких понять та явищ, які відсутні в

мові перекладу, аби максимально наблизити значення фразеологічної одиниці до оригінального значення [26].

Необхідно також зазначити, що часто фразеологічні одиниці теж піддаються різним трансформаціям, таким як антонімічний переклад, конкретизація, генералізація. Конкретизацією називається заміна слова або словосполучення з більш широким значенням словом або словосполученням з більш вузьким значенням. Фразеологічні еквіваленти частіше зустрічаються в наступних групах стійких одиниць: інтернаціональна фразеологія – фразеологічні одиниці, існуючі в різних мовах (часто античного походження), також крилаті вирази; стійкі порівняння; складові терміни; граматична фразеологія – умовна назва роздільнооформленості частин мови, головним чином складених прийменників; дієслівно-іменні сполучення (дієслівні-описові вирази). Також при перекладі фразеологічних зворотів зустрічається і обертональний переклад. Обертонльний переклад або ж контекстуальна заміна має на увазі під собою використання перекладачем для перекладу даного фразеологізму тільки в даному контексті за допомогою okazіонального еквівалента [30].

Нефразеологічний переклад використовується для передачі фразеологічних одиниць за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів. Цей спосіб перекладу реалізується тільки в тому випадку, якщо використання еквівалента або аналога неможливе, оскільки перше правило перекладу фразеологічних зворотів – передавати фразеологізм фразеологізмом, переклад лексичними засобами не можна вважати повністю повноцінним. На це є об'єктивна причина: нефразеологічний переклад призводить в тій чи іншій мірі до втрати образності, експресивності, коннотації, відтінків значень.

Нефразеологічний переклад ділиться на лексичний переклад, калькування, опис [25]. Лексичний переклад застосовується тоді, коли в одній мові дане поняття передається фразеологізмом, а в іншому – словом. Наприклад: *set on fire*

– *запалити*. Калькування або іншими словами – дослівний переклад. Відповідності-кальки часто використовують в перекладі за відсутністю більш вдалого варіанту, оскільки кальки мають свої переваги. По-перше, вони дозволяють зберегти образність оригіналу, що особливо важливо в художньому перекладі. По-друге, вони дають можливість подолати труднощі, які виникають, коли в оригіналі образ обігрується для створення розгорнутої метафори. Випадки, коли використання калькування виправдано [25]: семантичний еквівалент не володіє тим же колоритом, що і вихідний фразеологізм; при поживавленні образу. До описового перекладу варто звертатися тільки в тому випадку, коли передача фразеологічної одиниці неможлива через відсутність фразеологічного еквівалента або аналога, а також в тому випадку, коли фразеологічні одиниці не можна перекласти дослівно. Описовий переклад що має на увазі передачу і пояснення його змісту [19].

Під час перекладу перекладачі намагаються дотримуватися збереження образності фразеологізмів, які не мають ні еквівалентів, ні аналогів в цільовій мові, вдаючись до **дослівного перекладу**, та намагаються передати образ з іноземної фразеології в рідну мову. Такий спосіб слід застосовувати в таких випадках, коли отриманий фразеологічний вираз відтворений дослівним перекладом (або **калькуванням**), образність якого без труднощів прийматиметься українськими читачами і не буде суперечити загальним прийнятним нормам у мові. Іноді при калькуванні можуть бути використані вставні слова, напр. *як кажуть, всім відомо, як зазвичай говорять*, які продукують додаткові пояснення та вказують, що це фразеологізм, який перекладено дослівно. Дослівний переклад є нефразеологічним типом перекладу, адже даний тип перекладу не супроводжується використанням готових фразеологічних одиниць, наявних у мові перекладу, а навпаки породжує нові образні звороти, хоч і чужі у цільовій мові, проте цілком зрозумілі реципієнту. Наприклад: *a cat has only nine lives* – *в кішки лише дев'ять життів*; *the four*

corners of the earth/world – чотири кінці світу; within four walls – в чотирьох стінах.

Проте, якщо у складі стійких словосполучень присутні власні імена або реалії колоритного національного забарвлення та не вважаються незвичайними для цільової мови, то застосовувати калькування не слід, а краще перекладати такі мовні вирази пошуком інших відповідників. Деякі дослідники, серед яких Р. Зорівчак, зауважують, що застосування такого прийому є доволі переконливим, адже вся національна специфіка фразеологізму зберігається, відображаються способи мислення, ментальність іншого народу, а також у читача повинно виникати відчуття того, що перед ним іншомовний твір, у якому присутні особливості іншої культури або реалії з іншого життя.

Ще одним, нефразеологічним способом перекладу є умовний переказ фразеологізму – це, власне, описовий переклад. **Описовий переклад** – переклад за допомогою відтворення змісту виразу вільним словосполученням. При відсутності еквівалентів та аналогів у мові перекладу, а також ймовірно незрозумілий буквалізм дослівного перекладу змушують перекладача відмовитися від відтворення та збереження образності та спонукають натомість застосувати описовий переклад, тобто пояснити сенс фразеологізму вільним поєднанням слів. Наприклад: *the sixty-four dollar question – найважливіше, вирішальне питання; dressed up to the nines – одягнений модно, зі смаком; second thought – думка, що прийшла в голову після роздумів; have forty winks – подрімати.*

Відсутність необхідного відповідника в мові перекладу та неможливість дослівного перекладу мають вплив на вибір описового перекладу. Такий спосіб перекладу прирівнюють до тлумачення або ж пояснення фразеологічного виразу, а в перекладеному тексті такий вираз втрачає ознаки самостійної мовної одиниці та зливається з контекстом. Такий переклад супроводжується неминучими стилістичними та інформаційними втратами. Застосування описового перекладу може свідчити про недостатню працьовитість перекладача

або його обмежені творчі здібності, однак слід згадати за переклад розмовних чи просторічних емоційно забарвлених зворотів, що характеризуються дещо зниженим, навіть нейтральним стилістичним потенціалом [10].

Існує ще один нефразеологічний спосіб перекладу, такий тип перекладу науковці пропонують називати «**контекстуальною заміною**» [36]. Контекстуальну заміну перекладач може використовувати під час перекладу фразеологізму тільки в окремих випадках, у певному контексті, адже такий тип відтворення слід вважати лексичною перекладацькою трансформацією. Особливістю такого перекладу є те, що в дещо іншому контексті застосування аналогічного способу перекладу може бути повним або частковим, навіть не зовсім доречним. Втілювати такий тип перекладу перекладач повинен через самостійно підібране слово або словосполучення, з подібним контекстуальним значенням, а також з урахуванням традицій та норм мови перекладу. Загалом виокремлюють кілька прийомів, шляхом яких створюється контекстуальна заміна, серед яких: конкретизація, генералізація, диференціація та антонімічний переклад. Власне, контекстуальна заміна, на відміну від застосування вже готового еквівалента є творчим процесом [36].

Комбінований переклад має місце для застосування у випадках, коли наявний у мові перекладу фразеологізм не наділений таким самим значенням, як і фразеологізм у мові оригіналу. В такому разі можуть бути у поєднанні застосовані спочатку калькування, а описовий переклад і аналог – потім.

На основі вищезгаданих способів перекладу та особливостях фразеологічних одиниць, виникають певні правила, навіть етапи щодо визначення коректного способу їх відтворення: при відсутності повних еквівалентів або відповідників у мові перекладу, фразеологічну одиницю слід перекладати аналогічною, наявною у цільовій мові; застосування калькування, тобто дослівного перекладу не завжди супроводжується ефективністю, тому в

таких випадках перекладачу слід подавати стислий опис; інші випадки передбачають переклад шляхом пошуку часткового еквіваленту.

Отже, переклад фразеологічних одиниць є процесом доволі творчим, оскільки вимагає збереження значення, його емоційного, експресивного, функціонального та стилістичного наповнень, а для досягнення цього перекладач повинен перекладати фразеологізм фразеологізмом, адже лише таким чином може бути досягнута найбільша рівнозначність обох одиниць. Проте, такий прийом є не завжди можливим. У мові перекладу рівноцінний фразеологізм може бути відсутнім, а в протилежному випадку не підходити стилістичними ознаками. Тоді перекладачу слід застосувати відповідник, калькування або описовий переклад.

Серед існуючих способів перекладу та відтворення англійських фразеологічних одиниць українською мовою, основним є переклад повним або частковим еквівалентом, описовий переклад та калькування. Застосування інших згаданих вище способів теж знаходить практичне використання, але з урахуванням певних особливостей.

Слід наголосити, що застосування кожного з вищезгаданих способів перекладу вимагає обов'язкових знань та обізнаності перекладача щодо культури та походження, способів творення та функціонування фразеологічних одиниць з компонентом числа як в мові перекладу, так і в мові оригіналу, а також безпосередніх навичок та вмінь відтворювати семантичне значення та передавати їх відтінки мовою перекладу.

Перед перекладачем можуть стояти різні труднощі, серед яких національно-культурна відмінність близьких за змістом фразеологічних одиниць у різних мовах світу. Часто фразеологічні одиниці, які мають подібний зміст у обох мовах, можуть мати різні емотивні функції або ж стилістичне забарвлення. Здійснення вибору між тим чи іншим перекладом полягає у врахуванні

специфіки, яку перекладачу слід розпізнати та зуміти відтворити значення і виразність фразеологізму що перекладається.

Отже, перекладачу слід зважати не лише на загальний зміст, а й на стилістично-емоційне забарвлення та культурологічний фон. Тож для правильного, а головне – адекватного перекладу фразеологічних одиниць необхідно мати не лише чималу лексичну базу, вміти використовувати спеціальні словники, а й володіти ерудицією та загальнокультурною підготовкою.

2.2. Особливості перекладу фразеологічних одиниць з нумеральним компонентом на матеріалі художніх текстів

Переклад фразеологічних одиниць в англійському художньому тексті слід розглядати як одне з найскладніших завдань у перекладознавстві. Основна проблема полягає у їх особливому стилістичному забарвленні, експресії, а також залежності від контексту та неповній передбачуваності значення словником. Крім того, автори художніх текстів часто можуть змінювати форму та зміст певної фразеологічної одиниці, що може супроводжуватися певними семантичними трансформаціями. Розглядаючи вживання фразеологічних одиниць у художньому тексті не слід забувати про стилістичну невіддільність тексту від ідейних задумів письменника, характеру дій та опису постатей.

Нумеральний компонент у складі фразеологічної одиниці в художньому тексті характеризується особливим символізмом, основні його стилістичні функції – образність, експресивність та виразність. Англійська фразеологія багата на фразеологічні одиниці з компонентами вираження кількості – числівниками. Найчастішим компонентом у вжитку є кількісний числівник *one* / *один* – універсальне число будь-якої культури. Тож розглянемо випадок вживання англійського фразеологічного виразу з компонентом числівником *one*, який ми виявили у романі Сомерсета Моєма та його переклад українською:

«*He said, this is Amy, I can not stand her aunt, **all in one breath** and they laughed, they were old friends.*» [47]

«Він сказав, це Емі, терпіти не можу її тітку, – **все на одному диханні**, і вони розсміялися, вони давно його знають, старі друзі» [50]

В англійському фразеологічному виразі *all in one breath* та його українському перекладі *все на одному диханні* числівник *one*, *один* утворює образну структуру, зображуючи блискавичне перенесення крізь час, миттєвість. В українській та англійській мовах існують й інші подібні та наділені такою особливістю фразеологізми: *at one sitting*, *at one time*, *in one go*, *in one move*, *за одну мить*, *за один присід*, *за одним рипом*, *за одним махом*, *за одним разом*. Нумеральний елемент цих фразеологічних словосполучень – числівник *one* / *один* як компонент характеризується нейтральним значенням, а загальна експресивність фразеологічного виразу зумовлюється безпосередньою семантикою числівника та образом, який викликає у читача або слухача позитивні чи негативні емоції, асоціації у відношенні до реальної дійсності. Переклад фразеологізму *all in one breath* перекладач здійснив калькуванням – *все на одному диханні*, проте, ми вважаємо, що за доречніше було б здійснити переклад цього виразу пошуком вже наявного у мові перекладу фразеологічного словосполучення – повного еквіваленту: *за одним разом* (зразу, без передишки).

Англійські та українські фразеологізми часто містять у складі числівник *two* / *два*, який у обох культурах трактується як число-антитеза. Притаманна двоїстість, безумовно, зумовлює значення цього числівника. З одного боку, числівник *два* символізує несумісність, недостатність, а з іншого – гармонію, цілісність. У складі фразеологізму числівник *two* / *два* може реалізувати значення визначеної кількості: *it takes two to make a quarrel*, *голова та два вуха*; невизначено малої кількості: *не могли зв'язати два слова*, *to teach a thing or two*. Крім того, числівник *two* / *два* може виражати схожість, подібність, тож ілюстративним прикладом такого семантичного значення – подібності характеру

або зовнішності людини є приклад фразеологізму, який було знайдено у детективному романі Агати Крісті:

*«He looked at them. They were **like two peas in a pod**, both with the same high cheekbones and widow's peak.» [43]*

*«Він подивився на них. Вони були **схожі, як дві краплі води**, з однаково високими вилицями та удовиним підборіддям.» [51]*

Переклад цього фразеологізму здійснено шляхом пошуку аналогу, тож перекладач максимально зберіг та передав значення оригіналу. Англійський фразеологізм *like two peas in a pod* (very similar in appearance) та український аналог *як дві краплі води* (дуже схожий) мають різний спосіб порівняння в основі. Фразеологізм української мови містить порівняння, за допомогою якого людина зіставляється з краплиною води, в той час як в англійській – з горошиною. Образність англійського та українського фразеологізмів пов'язана та відповідає природному коду культури. Щодо структурних особливостей, оскільки образність фразеологізмів повністю співпадає, переклад *peas in a pod* як *краплі води* є особливістю, що ґрунтується на культурному рівні представника мови. Варто додати, що у цьому прикладі спостерігається позитивна оцінка зовнішності людини, що впливає з контексту, проте кожен фразеологізм може змінювати поле якості від позитивного до негативного.

Автори художніх текстів часто змінюють вже усталені фразеологічні одиниці у мові, тобто використовують структурні та семантичні трансформації, за якими сліднують зміни компонентного складу або морфологічне перетворення його компонентів. Застосування таких— трансформацій у фразеологічних одиницях з нумеральним компонентом відображають тенденцію письменника змінювати форму фразеологічного виразу задля вираження індивідуальної думки та подачі такого варіанту читачу. Ілюстративним випадком може бути приклад заміни одного числового компонента на інший, а саме: одного числівника іншим або навіть заміна числівника іншим засобом вираження кількості. Наприклад,

стале прислів'я *two is company and three is none* у творі Оскара Уайльда видозмінено: *three is company and two is none*. У цьому прикладі змінено порядок слів, тобто автор застосував граматичну трансформацію – перестановку кількісних числівників *two* та *three*, що в свою чергу має логічну залежність від контексту. Тож розглянемо детальніше цей фразеологізм у тексті оригіналу, а також його переклад українською мовою:

*«Then your wife will. You don't seem to realise, that in married life **three is company and two is none.**» [46]*

*«Тоді твоя дружина захоче з ним спілкуватись. Ти, здається, не усвідомлюєш, що **троє** в родинному житті – **це** нормальний гурт, а двоє – **нудота.**» [52]*

Враховуючи контекстуальне оточення цього фразеологізму, у перекладі О. Негребецького спостерігаємо застосування певних перекладацьких прийомів, серед яких: граматична перестановка (пор. *in married life **three** – **троє** в родинному житті*), додавання (пор. *will – захоче з ним спілкуватись; is company – це нормальний гурт*) та лексична заміна (***none** – нудота*). Варто наголосити на тому, що переклад заперечного займенника *none* ґрунтується на смисловому розвитку, тобто заміна цього компонента у перекладі на *нудота* є логічним розвитком значення *ніхто* та асоціативно прирівнюється до *нудьги*. Окрім того, тут перекладач однозначно застосував парадокс. Переклад цього фразеологізму здійснено частковим лексичним еквівалентом, оскільки в українській мові прислів'я *two is company and three is none* має прямо протилежне значення – протиставлення пропонованому перекладу, що спостерігається у відповіднику *де два, там третій – зайвий*. У протиставленні *two – three* числівник *three* представляє поняття *зайвий*, що створює негативне значення фразеологізму загалом.

Розглянемо ще один приклад – уривок з художнього тексту, у якому присутній фразеологічний вираз, що містить нумеральний компонент – числівник *four*, та його переклад:

«*'Sir,' I exclaimed, 'sitting here **within these four walls**, at one stretch, I have endured and forgiven the four hundred and ninety heads of your discourse – seventy times seven times have I plucked up my hat and been about to depart. Seventy seven times have you preposterously forced me to resume my seat. The four hundred and ninety-first is too much.*» [44]

«Сер, – вигукнув я, – сидючи **в цих чотирьох стінах**, я витримав і простив чотириста дев'яносто розділів вашої промови. Сімдесят і сім разів я надягав капелюха і збирався піти геть — і сімдесят і сім разів ви якимось дивом змушували мене сісти назад. Та чотириста дев'яносто перший — це занадто.» [48]

У фразеологізмі *within four walls* нумеральний компонент – числівник *four* реалізує як пряме, так і переносне значення, його символізм полягає у відношенні до простору. Таким значенням володіє фразеологізм не лише у цьому контексті, подібна семантика числівника *four* спостерігається і в наступному англійському та українському стійких виразах: *the four corners of the earth* – *чотири сторони світу*. Щодо фразеологізму *sit within four walls*, наявний у ньому образ характеризує замкнутий простір, окрім того цей вираз може асоціюватися з самотністю або замкнутістю людини. Загалом числівник *four* виражає негативне значення, що видно крізь контекстуальні зв'язки. Автор англійського тексту, Бойнтон Прістлі, доповнив фразеологічний вираз, додавши вказівний займенник *these* з метою конкретизації місцезнаходження героя роману. Перекладач відтворив цей фразеологічний вираз повним еквівалентом, з повним збереженням семантики, лексичного складу, граматичної структури та образності виразу.

Синонімічний англійський фразеологізм *scatter to the four winds* – *роз'їхатися на всі чотири сторони (вітри / боки)* реалізує значення загального, масштабного, невизначеного, що можемо спостерігати у прикладі: «*I only wanted we five to get together this one time before we **scatter to the four winds**...*» [43] – «Я

лише хотів, щоб ми вп'ятеро зустрілися, перед тим як **роз'їхатися на всі чотири сторони...**» [51] У ході перекладу цього фразеологічного виразу перекладачем використано перекладацькі трансформації, а саме – заміну одного образу – *winds*, іншим – *сторони*, додавання – *всі*, тож переклад здійснено частковим лексичним еквівалентом, адже між виразом у оригіналі та в перекладі присутні лексичні розбіжності.

Нумеральний компонент фразеологічного виразу – числівник *five* / *п'ять* в англійському та українському образному висловлюванні реалізує окрім кількісного значення, якісно-оцінне, що можемо спостерігати у фразеологізмах: *знати як свої п'ять пальців*; *п'ятье через десяте*; *to give smb five*; *five feet off the ground*. У художній літературі кількісний компонент – порядковий числівник *fifth* є компонентом фразеологізму *the fifth wheel*, тож розглянемо його використання та переклад на прикладі:

«*'It seems, I'm not **the fifth wheel of the coach**,'* – said John, *'you shouldn't ignore me'.*» [43]

«*'Здається, я тут зайвий,'* – висловив припущення Джон, – *'але ж це не привід мене ігнорувати'.*» [51]

Числівник *fifth* у цьому прикладі виражає надлишковість, тож має негативне значення. Загальне значення фразеологічного виразу *the fifth wheel* у призмі людських відносин, як і в приналежності до механізмів, обумовлює знехтування, зневагу, презирство або зайвість (для пор. як *собаці п'ята нога*). Окрім того, цей приклад використання фразеологізму письменницею у своєму творі ілюструє іронічне відношення, адже людина порівнюється з *колесом до воза* (*wheel of the coach*). Переклад цього сталого виразу *п'ятье колесо до воза* перекладач здійснив антонімічно (пор. *I'm not*» – *я тут...*). Тож тут присутня синонімічна заміна, яку перекладач поєднує з описовим перекладом. Щодо структурних змін, помітним є застосування перекладацької трансформації – вилучення *of the coach*.

У складі англійських фразеологічних одиниць нумеральний компонент – числівник *six* / *шість* трапляється відносно рідко та не наділений особливим символізмом чи семантичним навантаженням. Проте, нам вдалося знайти приклад вживання порядкового числівника *sixth* у англійській фразеологічній базі. Тож англійський фразеологічний вираз *the sixth sense* та його український еквівалент – *шосте чуття* / *почуття* реалізує значення т. зв. інтуїції – здатності людини орієнтуватися за обставинами, інтуїтивно приймати вірні рішення, також цей фразеологізм відображає доповнення до звичних п'яти почуттів (зір, слух, смак, нюх, дотик). На відміну від числівника *шість*, числівник *сім* є більш поширеним в українській мові, адже число *сім* реалізує сакральну, священну кількість, а також емоційний та інтелектуальний стан людини: *за сімома печатями, на сьомому небі*; англійські числівники *seven* та *seventh* не є таким поширеними у фразеології, але присутні у виразах: *seven year itch*, *to be on the seventh heaven*. Наочним прикладом застосування письменником у художньому тексті фразеологізму з числівником *six*, хоч і у видозміненій формі – *sixes*, а також числівника – *sevens*, є уривок з роману «Місяць і мідяки» Сомерсет Моєма:

*«She held out her hand. I shook it. I don't know how I got out of the room. She had me **all at sixes and sevens** that evening.» [47]*

*«Вона простягла мені руку. Я її потиснув. Не пам'ятаю, як я вийшов із кімнати. Того вечора в мене через неї **все в голові перемішалося**.» [50]*

Фразеологічний вираз *be at sixes and sevens* має загальноприйняте значення «*to be in a confused, badly organized, or in a difficult situation*». Походження цього стійкого словосполучення є недостеменним, однак, не менш важливим є те, що схожий вираз присутній у поемі Д. Чосера: *to set the world on six and seven*, контекстуальне значення якого – «*to risk one's life*», тобто робити щось ризикове та небезпечне. Це дозволяє робити припущення щодо походження досліджуваного фразеологізму. Ми можемо стверджувати, що автор твору вдається до трансформаційних змін, адже у фразеологізмі в прикладі *to have smb*

all at sixes and sevens, письменник застосовує комплексну граматичну трансформацію, а саме: зміну активного стану *to be at sixes and sevens* на пасивний – *to have smb at sixes and sevens*, а також додавання компонентів *me* та *all* (пор. *be at sixes and sevens* та *to have me all at sixes and sevens*). Проте, у перекладі цього фразеологічного словосполучення спостерігається застосування активного стану ... *все ... перемішалося*, а також перекладач використовує вилучення нумеральних компонентів – числівників *sixes* та *sevens* з метою генералізації, що є не зовсім поширеним явищем у відтворенні фразеологізмів з нумеральним компонентом. Тож цей фразеологічний вираз у перекладі набуває переосмисленого значення, втрачаючи ознаки нумеральності, переходить з поля кількісної оцінки до якісної. Також цей фразеологічний вираз характеризується негативною оцінкою емоційного стану людини, яка в стані розгубленості, невпевненості: *в мене ... все в голові перемішалося*. Цей приклад ілюструє переклад аналогом, отже перекладач творчо підійшов до перекладу, при чому повністю зміг передати та зберегти значення і символізм фразеологізму.

У художніх текстах часто зустрічаються фразеологічні одиниці з компонентом числа, які відтворюють у перекладі повними еквівалентами, що можемо спостерігати на прикладі уривку з роману:

«*‘Then you shall know her’, he said, ‘for she is **one of the seven wonders of the world**. When Miss Mowcher comes, show her in’.*» [43]

«*Тоді тобі обов'язково треба познайомитися з нею, – сказав він, – бо вона – **одне з семи чудес світу**. Щойно міс Маучер прийде, ведіть її сюди.*» [51]

Використаний письменником фразеологізм у цьому прикладі ілюструє непересічність людини, її дивовижність. Основною ідеєю фразеологізму, яку зберігає та передає автор, є відокремленість, про що свідчить доповнення *one of* – *одне з* до фразеологізму. Тож ми можемо чітко стверджувати, що тут має місце метафоричний перенос, а письменник співставляє надзвичайність жінки з видатними витворами людини – будівельними пам'ятками та спорудами.

Фразеологізм *the seven wonders of the world* має повний еквівалент в українській мові, що пояснюється походженням цього фразеологізму з грецької міфології, тож можемо зазначити, що такі фразеологічні вирази мають не лише однакове значення, а й лексичну і граматичну структуру в більшості мов світу. Переклад таких фразеологічних одиниць не викликає особливих складнощів під час перекладу, лише необхідним є хороше володіння обома мовами.

Вираження не лише точної, а й великої кількості в англійській фразеології реалізує нумеральний компонент – числівник *nine* / *дев'ять*, що можемо спостерігати у наступному прикладі та перекладі:

*«While I was in love I was **on cloud nine**; but no one can love who has not a heart, and so I am resolved to ask Oz to give me one. If he does, I will go back to the Munchkin maiden and marry her.» [45]*

«Сповнений кохання, я був найщасливішою людиною в світі, але той, хто не має серця, не може кохати. Якщо великий Оз дасть мені серце, я повернуся до своєї нареченої й одружуся з нею.» [49]

Фразеологізм англійської мови *on cloud nine* виражає лише позитивну оцінку почуття-стану людини, асоціюється з блаженством та щастям, адже має значення *extremely happy*. Таке значення можемо спостерігати в уривку з казкового роману Френка Баум «Дивовижна країна Оз», а також у перекладі. Однак, переклад цього фразеологізму перекладач М. Пінчевський здійснив описово, що супроводжуються втратою числового компоненту та переходом з поля кількісної оцінки до якісної – *на сьомому небі*. Ми вважаємо, що загалом належним перекладом цієї фразеологічної одиниці є переклад аналогом української мови – *на сьомому небі від щастя*. Окрім того, за описовим перекладом у цьому прикладі перекладу слідує застосування перекладачем граматичної трансформації – додавання *людиною в світі*, тобто конкретизація. Припускаємо, що перекладач вважав за доречне відтворити цей фразеологізм таким чином, беручи до уваги весь контекст. Оскільки за першою особою «я» в

тексті стоїть не людина, що підтверджується *хто не має серця, якщо ... дасть мені серце*, а персонаж роману Бляшаний Лісоруб, тоді перекладач, подаючи переклад *на сьомому небі від щастя* наділивши персонажа – жестяну людську фігуру – надмірним уособленням (персоніфікацією), спотворив би образ перебільшенням.

Фразеологічні одиниці з компонентом числа, які письменники використовують в англійських художніх текстах, часто утворюють яскраві гіперболічні образи, наприклад: «*The thousand and one stories are being told every day.*» [43]; «*I'm a very busy woman, very busy, I have a thousand and one things to do.*» [45]. Використання фразеологічних виразів такого типу є доволі поширеним. Проте, переклад фразеологічного виразу *thousand and one* найчастіше перекладають описово, що можемо спостерігати у перекладі пропонувананих вище прикладах взятих з художніх текстів: «*Безліч історій оповідається щодня.*» [51]; «*Я дуже зайнята жінка, дуже зайнята, у мене безліч справ*» [49]. Описовий переклад у розглянутих випадках супроводжується генералізацією, тобто значення передається одним словом. Слід зазначити, що такий приклад застосування описового перекладу є дещо нетиповим у перекладі англійського фразеологічного словосполучення українською мовою, адже описовий переклад передбачає переклад словосполученням з більшою кількістю компонентів при умові адекватної передачі змісту. Окрім того, нам також вдалося знайти подібний фразеологізм з дещо варійованою семантикою, а також перекладом:

«*'What's the use?' he thought, looking out upon the slope and snow. 'I couldn't buy into it. It's a thousand to one nothing comes of it. I guess I'll get off'.*» [44]

«*‘Яка рація туди їхати?’ — міркував він, дивлячись на сльоту й сніг. — ‘Я ж однаково не зможу купити пайку. Тисяча шансів проти одного, що нічого з цього не вийде. Краще зійду тут’.*» [48]

У англійському контексті фразеологізм *a thousand to one* характеризується видозміненим значенням: відношенням значення великої та малої кількості, у

цьому фразеологізмі спостерігається значення цілісності (тотальність) та частковості (партитативність). Такі утворення презентують високий ступінь ймовірності, що в англійській мові характеризується своєрідною структурою типу «іменник + прийменник + *one*». У перекладі цього фразеологічного виразу застосовано трансформацію – додавання *проти, шансів*, отже відтворено фразеологізм частковим лексичним еквівалентом.

Синонімічний фразеологізм присутній у іншому художньому тексті, хоч і з видозміненою лексичною формою (замість кількісного числівника *thousand* використано числівник *million*), проте з подібним значенням, що спостерігається в наступному прикладі:

*«Of course a miracle may happen, and you may be a great painter, but you must confess the chances are **a million to one** against it. It'll be an awful sell if at the end you have to acknowledge you've made a hash of it.» [47]*

*«Можє, звичайно, статися чудо, і з вас вийде великий художник, але зважте: ваші шанси — **один на мільйон**. Який жах усвідомлювати на старість, що знівечив своє життя.» [50]*

Фразеологічний вираз *a million to one* та *a thousand to one* володіють подібною ідейністю, проте у перекладі фразеологізму *a million to one* – *один на мільйон* співставляються поняття малого та великого, а у перекладі виразу *a thousand to one* – *тисяча шансів проти одного* навпаки простежується відношення великого до малого. Такі англійські фразеологізми мають в українській мові відповідники та перекладаються повними еквівалентами, що не складає особливих труднощів для перекладача у відтворенні значення, адже наявні у мові перекладу одиниці мають подібну внутрішню форму та значення. Також, у перекладених фразеологізмах *один на мільйон, тисяча шансів проти одного* перекладачі застосували перекладацькі прийоми: перестановку, яка присутня у виразі *a million to one*, та додавання слів *шансів, проти* відповідно.

Подібна структура типу «іменник + прийменник + *one*» присутня у наступних фразеологічних виразах: *ten to one*, *twenty to one*, *hundred to one*, де вжитий прийменник *to* чітко виражає відношення понять «частина – ціле», що також спостерігається у прикладі з художнього тексту:

*«...nearly every girl here has the wrong job, I mean, if you like one kind of thing, then it's **ten to one** you have to work in a place where it's all another kind of thing.»*
[44]

*«...майже всі дівчата працюють не там, де їм хотілося б. **В дев'яти випадках з десяти** вони змушені займатися тим, що їм не до душі. [48]*

Фразеологічний вираз *ten to one* містить прийменник *to*, за допомогою якого протиставляються числа *ten* – *one*. В перекладі у цьому фразеологізмі контрастують числа *дев'ять* – *десять*. Можемо стверджувати, що семантика фразеологізму в оригіналі та у перекладі співпадає, проте співпадіння це є відносним, адже відношення англійських числівників *ten* та *one* презентує партитативність, тобто демонструє малу ймовірність, в той час як у перекладі українські числівники *дев'ять* та *десять* відображають тотальність, себто велику ймовірність. Але, подібність значень полягає у вираженні певної незначної ймовірності. Щодо перекладу виразу *ten to one*, слід визнати, що такий підхід перекладача щодо відтворення фразеологізму українською мовою є доречним і найкраще відображає ментальні відношення та сприйняття реальності українським читачем. Тобто переклад – *в дев'яти випадках з десяти*, здійсненим шляхом пошуку аналогу, який українському реципієнту є ближчим та більш зрозумілим, ніж такий, що перекладено калькуванням.

Повні еквіваленти становлять більшість у відношенні до інших способів відтворення фразеологічних одиниць в порівнянні з калькуванням або описовим перекладом, про що свідчить ще один випадок використання письменником у своєму творі фразеологічного виразу з компонентом числа, тож розглянемо наступний приклад та його переклад:

*«Love **at first sight** is a dangerous illusion; nothing is truer than that wise old adage – marry in haste, repent at leisure.» [46]*

*«Кохання з **першого погляду** – небезпечна ілюзія. Немає нічого справедливішого за давнє прислів'я: одружився нашивидкуруч – та на довгу муку.» [52]*

Англійський фразеологізм *at first sight* слід характеризувати як такий, що означає певну невизначеність, адже виражає як позитивне значення, так і негативне. Позитивною оцінкою цей фразеологічний вираз наділений у контекстуальному оточенні у поєднанні зі словом *love*, що семантизує позитивну оцінку почуттів суб'єкта, щось піднесене, приємне. Однак, беручи до уваги повне висловлювання письменника у тексті (весь уривок), а не фразеологізм у окремої, неможливо не помітити, що *кохання* в особливості з *першого погляду* у цьому прикладі більше характеризується негативним значенням: *кохання з першого погляду – небезпечна ілюзія*. Отже, можемо зробити висновок, вкотре переконавшись, що на оцінку значення фразеологічного виразу завжди впливає його оточення – контекст. Перекладено фразеологізм *at first sight* повним еквівалентом – з *першого погляду*.

Слід розглянути вживання фразеологічного виразу з компонентом числа у відомій казковій повісті «Чарівник країни Оз» Френка Баума, який перекладач відтворив шляхом буквального перекладу – калькуванням, у наступному прикладі:

*«But in the course of my wanderings I had the good fortune to save **the ninth life of a tailor** – tailors having, like cats, **nine lives**, as you probably know. The fellow was exceedingly grateful, for had he **lost that ninth life** it would have been the end of him.» [45]*

*«Та під час мандрів мені якось довелося врятувати **дев'яте життя кравця** — кравці, як вам відомо, мають по **дев'ять життів**, так само, як коти.*

Хлопчина був невимовно вдячний мені, адже, якби він втратив дев'яте життя, йому точно настав би кінець.» [49]

Фразеологізм *the ninth life of a tailor* – авторський фразеологічний вираз, що походить від вже існуючого – *a cat has nine lives* (у кішки дев'ять життів). Письменник створив новий із усім відомого фразеологізм, змінивши граматичну та частково лексичну структуру, тобто змінив порядок слів – застосувавши перестановку, та замінив один образ іншим, таким, якого вимагає сюжет твору, тож образ *cat* – кішки перейняв *tailor* – кравець. Неможливо не помітити та не слід оминати те, що автор художнього твору далі у реченні використовує порівняння, аби читачу стала зрозумілою ідея *девятого життя кравця* – ...*tailors having, like cats, nine lives*.... Загалом, англомовний читач повинен сприймати цей фразеологізм у розумінні такої ситуації, коли дивом виходить оминати небезпеку, або ж розуміючи під цим щось небезпечне, що не викликає страху та переживання за власне життя. Власне, письменнику вдалося зберегти образність та сенс навіть у видозміненій формі виразу. Також у цьому ж уривку присутній вираз *lost that ninth life*, який автор тексту використав задля досягнення ефекту невинуватого очікування, який представлено контрастом двох ідей (антитеза), пор. *to save the ninth life of a tailor* – *to lost that ninth life*. Переклад англійського фразеологічного виразу *the ninth life of a tailor* перекладач, М. Пінчевський, вважав за доцільне здійснити калькуванням – *дев'яте життя кравця* що, на нашу думку, є цілком доречним, адже таким чином відтворити оригінальний образ із повним збереженням його символізму та значення українською мовою вийшло найкраще. Звісно, перекладачу не слід забувати про т. зв. умовні правила перекладу фразеологічних одиниць, згадані у нашому дослідженні способів перекладу вище, згідно яких спершу слід здійснити пошук повного еквіваленту, в при його відсутності – застосувати калькування.

Варто зазначити, що порядкові числівники не є поширеними компонентами фразеологічних одиниць в англійській мові, у художній літературі в тому числі, проте нам вдалося знайти ще один такий приклад та його переклад:

*«We can share this **fifty-fifty**, – the girl suggested me. And if you don't mind, we'll do the same with what we find tomorrow.» [45]*

*«Давай поділимо все **навпіл**, одну частину мені, іншу – тобі, – запропонувала дівчинка. Якщо ти не заперечуєш, вчинимо так і з тим, що знайдемо завтра.» [49]*

Фразеологізм *fifty-fifty* як в українській, так і в англійській мові характеризуються однаковим значенням: *in two amounts or parts that are the same in size; equally* – *навпіл, порівно, однаково*. Безумовно, цей фразеологізм демонструє оцінку міжособистісних відносин, що підтверджується прикладом, де його використано. Загалом будь-яка фразеологічна одиниця може набувати позитивного або негативного значення залежно від контекстуального оточення, а також оцінка значення залежить від вибору мовця, його бажання або неприйняття, незгоди. У цьому прикладі можемо спостерігати позитивне відношення мовця та позитивну оцінку відносин загалом. Відмінним є те, що поняття принципу поділу *п'ятдесят на п'ятдесят* є нетиповим для способу вираження домовленостей та дільби в українській культурі спілкування, для українського мовця. Тому перекладач вважав за доречніше відтворити англійський нумеральний фразеологізм *fifty-fifty* українським прислівником – *навпіл*. Окрім того, перекладач застосував пояснення *одну частину мені, іншу – тобі* з метою конкретизації. Безумовно тут має місце описовий спосіб перекладу.

Підсумовуючи, слід зазначити, що при перекладі фразеологічних одиниць перекладач може застосовувати різні граматичні перекладацькі трансформації, а саме: перестановка, додавання, вилучення, заміна синтаксичних структур (слово – на словосполучення та навпаки), однієї частини мови іншою або комплексні трансформації, конкретизація, генералізація. Проаналізувавши приклади

використання фразеологічних одиниць з компонентом числа у художніх текстах, можемо стверджувати, що перекладачі максимально зберігають смислову точність, повне значення, а також стилістичне та емоційне наповнення у відтворених фразеологізмах та найчастіше дотримуються фразеологічних способів відтворення.

Щодо застосування способів перекладу у проаналізованих в цій роботі фразеологізмах є переклад шляхом повного еквіваленту (38%), рідше перекладачі використовують часткові еквіваленти (26%) та аналоги (18%), а переклад калькуванням (12%) та описовий переклад (6%) застосовуються в деяких лише випадках. Тож основним способом перекладу проаналізованих у цій роботі фразеологізмів є переклад шляхом повного еквіваленту.

2.3. Окремі складнощі при перекладі фразеологічних одиниць з компонентом числа

Фразеологічні одиниці з компонентом числа характеризуються своєрідними, специфічними рисами, які, в свою чергу, ускладнюють їх переклад. Переклад таких сталих виразів, в складі яких є, до прикладу, власні чи географічні назви або імена, не складає великих труднощів перекладачу, за умови безпосередньої обізнаності культурних особливостей країни, у мові якої здійснюється пошук прямих еквівалентів. При перекладі фразеологічних одиниць з компонентом числа перед перекладачем стоїть завдання пошуку правильного еквіваленту, так як числа є засобами вираження як культурних, так й історичних реалій [3].

Переклад фразеологізмів нерідко становить особливу проблему, оскільки характеризуються цілісним образом, тож дослівний переклад таких одиниць є неможливим, за чим слідує необхідність розглядати їх як єдине семантичне ціле. Складнощі перекладу англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа

українською мовою зумовлені не лише особливим їх статусом та семантичною неподільністю, адже спосіб вираження і зміст цих одиниць розбіжні, а й відмінністю у будові мов. Безумовні труднощі перекладу виникають через національне та культурне забарвлення фразеологічних виразів. Окрім того, зрозумілий одній людині закладений у фразеологізм сенс, може бути чимось новим для іншої. У ході відтворення значення нумерального – домінуючого компонента може не співпадати за лексичним значенням, структурою, образом вихідного та цільового фразеологічного виразу або ж він взагалі може втрачатися. Це підтверджують наступні приклади: *rise with the first lark* – *встати з третіми півнями / до перших півнів*; *wear two hats* – *сидіти на двох стільцях; витинати тридцять два* – *grin from ear to ear*.

Фразеологізмам притаманна ідіоматичність, що вирізняє ці одиниці з-поміж інших вільних словосполучень. Ця, їх основна особливість слугує за причину відмінності між сумарним значенням та окремим значенням їх компонентів, тобто загальне значення фразеологічного виразу залежить від поєднання слів та лексичних зв'язків у його складі, наприклад: *know how many beans make five* – *бистрий на розум*; *first of all* – *в першу чергу*; *between two days* – *вночі*.

Нерідко фразеологічні одиниці можуть містити метафоричні елементи, що унеможлиблює їх дослівне відтворення, адже більшість фразеологізмів несуть національне забарвлення. Фразеологізми з нумеральним компонентом створюють образ, у ході утворення якого відбувається перехід від буквального значення до переносного. Такі процеси т. зв. метафоризації, метонімізації або ж порівняння переносять властивості, ознаки або якості одних явищ, предметів чи процесів на інші, подібні. Тож англійська та українська мови багаті на фразеологічні вирази з компонентами, які утворені на основі метафори та метонімії: *грати в одну дудку*; *з'їсти не один пуд солі*; *в одній упряжці*; *від горшка два вершка*; *between two stools one falls to the ground*; *to put two and two*

together; eighteen carat lie; синекдохи: дами під сьоме ребро; бути на одній хвили; жодна душа; four eyes are better than one; the upper ten; one in a million; a drop in the ocean. Окрім того переосмислений прямий зміст фразеологічного виразу може бути реалізованим на тропях – гіперболі: *два метри і все ноги; за три дні не обійдеш; за тридев'ять земель; thousand and one; to have fifty things to tell somebody; літоті: many a little makes the mickle; у двох словах; залишитися в одній сорочці.* Все це, так само як інші фактори породжують важкоперекладність, невідтворюваність, іноді навіть неперекладність або ускладнюють пошуки повних еквівалентів у цільовій мові, тож перекладач повинен з максимальною вмілістю та майстреністю підходити до завдання перекладу аби підібрати абсолютний відповідник таких одиниць у мові перекладу [10].

Труднощі перекладу фразеологізмів пов'язані також із тим фактом, що одна і та сама сполука, один і той самий мовний вираз може бути одночасно і сталим, і вільним. Це можна проілюструвати на прикладі словосполучення *the boy next door*, який може перекладатися українською мовою і як *сусід, хлопець, котрий живе поруч*, і як *звичайний хлопець, хлопець, яких багато*. За відтворення подібних словосполучень перекладач повинен розуміти, чи є вони сталими сполуками, чи ні. Вибір адекватного способу перекладу фразеологічної одиниці залежить від складності їх семантичної структури, образного характеру, національно-культурної специфіки його значення. Основними способами передачі англomовних фразеологізмів засобами української мов є їх еквівалентний і аналоговий, описовий переклад, а також калькування.

Зрозуміло, що найкращим способом перекладу вихідного фразеологізму і є його передача за допомогою еквівалентної одиниці, якщо подібна існує в цільовій мові. Застосування подібної одиниці забезпечує не тільки повне відтворення змісту, але й передачу образності й експресивності вихідної фразеологічної одиниці. Повні фразеологічні еквіваленти є ідентичними за структурою,

лексичним складом, стилістичними характеристиками, значенням та образністю [15], зокрема: *in seventh heaven* – *на сьомому небі*.

Зазначимо, що фразеологічних еквівалентів порівняно невелика кількість. Найчастіше до них належать т. зв. інтернаціональні фразеологічні одиниці. У зв'язку з цим вчені зазначають, що у разі запозичення різними мовами однієї й тієї самої фразеологічної одиниці її значення в одній із мов може змінитися, внаслідок чого з'являються подібні за формою, але різні за змістом «фальшиві друзі перекладача».

Якщо фразеологізм не має в мові перекладу ні еквівалента, ні аналога, а дослівний переклад призводить лише до малозрозумілого буквалізму, перекладач змушений передавати значення подібної одиниці вихідної мови шляхом опису. Недоліком подібного перекладу є неможливість збереження образу оригінального фразеологізму. З метою адаптування описового перекладу та фразеологічної кальки до норм цільової мови перекладач може застосовувати перекладацькі трансформації.

Недостатня обізнаність перекладача щодо національно-культурних особливостей мови може призводити до сприйняття та оцінки фразеологічного виразу як вільного сполучення слів і супроводжуватися перекладом на рівні слова. Таку складність перекладу фразеологізмів називають «різнооформленістю». Окрім того, перекладач, не помічаючи злитні єдності слів – поєднання фразеологічних компонентів у виразі, може трактувати таке вживання сукупностей у тексті як індивідуальний авторський стиль. Також, особливе сполучення компонентів фразеологізмів у видозмінений, авторській формі, в особливості у художньому тексті, може характеризуватися невловимістю цілого значення зі значень окремих компонентів. Найбільшим та найвагомішим фактором у складності відтворення фразеологізму є недостатнє або неналежне володіння обома мовами.

Завдання перекладу полягає не у копіюванні елементів та структур з мови оригіналу, а в осягненні їх функцій та відтворенні засобами мови перекладу. Дослідивши фразеологічні одиниці з компонентом числа в англійських художніх текстах різних авторів та відомі їх переклади українською мовою, неможливо було не помітити те, що перекладачі враховують не лише смислову точність, їх значення, а й стилістичну, а також емоційну відповідності підібраних перекладачами засобів. Художні твори характеризуються подібною ознакою, яка полягає у художній естетичності мовлення. Метою художніх творів є не тільки передача певних фактів, а й вираження естетичного ефекту, адже експресивна адекватність є вирішальним моментом під час вибору слова для перекладу [13].

У перекладі художніх текстів найчастіше перекладачі знаходять словникові варіанти перекладу фразеологізмів, тож відтворюють вирази повними еквівалентами. Проте, інтенсивний розвиток та розширення словникового складу мов нерідко спричиняють й те, що існуючі фразеологічні словники, навіть «Англо-український фразеологічний словник» укладений К. Баранцевим, відстають все більше у часі, тому перекладачі повинні вміти виділяти фразеологізми, розкривати їх значення і передавати експресивні та стилістичні функції у перекладі. Також особлива складність криється в тому, що жоден словник не може передбачити усі можливості використання фразеологізмів у контексті.

Оригінальні фразеологічні вирази завжди наділені більшою експресивністю, ніж їх словникові еквіваленти. Спроби еквівалентного, придатного перекладу фразеологізмів у словниках не завжди виправдані, оскільки єдиний відповідник в українській мові може бути не зовсім задовільним для перекладу у конкретному контексті. Наприклад: *three sheets in the wind* – *п'яний*; *the sixty-four dollar question* – *надважливе питання*; *to give presents by nines* – *виразити глибоку повагу*. Переклади цих фразеологічних виразів недостатньо наділені образністю у порівнянні з оригінальними, що підтверджує

необхідність застосування оригінального підходу до перекладу перекладачем. Отож, при факті постійних змін та розвитку мов, поповненні та оновленні бази фразеології зокрема, означають те, що фразеологічні словники слід регулярно доповнювати, адже протилежне може створювати чимало складнощів для перекладача під час відтворення фразеологізмів.

При використанні зафіксованих в двомовних словниках відповідників у перекладача, як правило, не виникає особливих труднощів в процесі перекладу слів. Єдине, що слід відзначити у зв'язку з цим, це те, що при наявності в словнику двох і більше відповідностей перекладу, перекладач повинен враховувати навколишній контекст і прагматичну установку перекладу при виборі найбільш відповідного варіанту [15]. Основна проблема перекладача полягає в передачі лексичних одиниць, у якій не має відповідностей в словниках. Ускладненню перекладу сприяє наявність слів, в основі значення яких лежить якийсь образ.

Підбір функціонального аналога при перекладі лексичних одиниць використовувався і в наступних прикладах, але вже в поєднанні з такою лексичною трансформацією, як генералізація. Вибір на користь генералізації обумовлений, перш за все, тим, що описовий переклад був би занадто об'ємним. При необхідності, в контексті, цей варіант перекладу може бути уточнено за рахунок введення, наприклад, коментаря.

Можливість досягнення повноцінного словникового перекладу фразеологічної одиниці залежить від співвідношень між одиницями іноземних мов. Фразеологічна одиниця має точну відповідність в мові перекладу, яке не залежить від контексту (сміслові значення та конотації). Таким чином, фразеологічна одиниця передається еквівалентом. Фразеологічна одиниця має приблизну відповідність, з певними відступами від повноцінного перекладу, таким чином фразеологізм передається варіантом (аналогом). Фразеологічна одиниця не має еквівалентів або аналогів, «неперекладна в словниковому порядку», таким чином передається нефразеологічними засобами [29].

У ході дослідження та аналізу особливостей перекладу фразеологічних одиниць з компонентом числа на основі англійських художніх текстів, не можна було не помітити те, що фразеологізми як стійкі мовні звороти не виникають у тексті, а існують як повноцінні готові звороти, відтворення яких вимагає висвітлення їх значення із безпосереднім урахуванням контекстуально оточення. Відтворення їх значення за таких умов складає чималу проблему, оскільки в фразеологізмах знаходить відображення історія, культура та побут представників мови, а також значення окремого фразеологічного виразу може залежати від авторського підходу описувати та характеризувати події, настрої та героїв твору загалом.

Іншою проблемою перекладу фразеологізмів є одиниці, які позначають реалії та не мають відповідників, аналогів у мові перекладу через відсутність у життєвому досвіді їх представників. Навіть наявні в мові перекладу з аналогічним змістом, але різні за вживанням та відтінками звучання фразеологізми характеризуються різним конотативним значенням, тобто у одній мові певний фразеологізм може нести позитивне значення, в той час як в іншій – негативне.

Також поширеною проблемою перекладу є загальна відмінність контексту, частотність та прийнятність вживання зворотів мови згідно культурній специфіці. В таких випадках перед перекладачами стоїть завдання відтворити такі вирази шляхом описового перекладу або калькуванням: *have forty winks* – *подрімати*; *to beat two* – *впоратися з двома* відповідно. Проте, буквальний переклад (калькування) нерідко спричиняє часткову та навіть повну спотвореність сенсу фразеологізму, що несе за собою порушення мовних норм перекладу, наприклад: *as between two bundles of hay* – *як між двома копицями сіна*. Переклад цього фразеологічного виразу не змінює сенс оригінального, але порушує мовну норму, оскільки в українській мові існує фразеологізм *буриданів осел*, який відповідає за значенням англійському. Ця скалькована граматична

структура англійського виразу точно передає зміст, але при відмінності, невідповідності перекладу та оригіналу виникають порушення мовних норм.

Поширеним явищем є те, що відтворення копіюванням лексичної та граматичної структури та форми супроводжується спотворенням ідеї, у відношенні до національної специфіки мови, в особливості фонетичного, лексичного, словотвірного та граматичного складу мови, що зумовлюється умовами історичного становлення. До буквального перекладу, найчастіше вдається той перекладач, який не володіє достатнім рівнем знань мови, що викликає чимало смислових неточностей та помилок у перекладі. За хибною оцінкою мовного утворення, з яким має справу перекладач може слідувати переклад на рівні зі словом, наприклад прислів'я *better one small fish than an empty dish* у авторській формі в уривку з художнього тексту: «*It is better to catch one small fish than come home with an empty dish*» не зовсім досвідчений перекладач перекладає буквально – «Звісно, краще наловити багато риби, ніж прийти додому з пустими руками». Однак, це прислів'я має відповідники в українській мові: *на безриб'ї і рак риба, краще синиця в руках, ніж журавель в небі, у степу і хрущ м'ясо*, а найкращим перекладом, який може здійснити перекладач, помітивши фразеологічну єдність, є переклад аналогом із частковим збереженням лексичної та граматичної структури: «*Краще тримати гав у руці, ніж ловити журавля в небі*».

«Буквалізм», буквальный переклад, становить велику проблему у перекладі фразеологізмів, хоч і це поняття означає «слово в слово», «буквально», але у перекладі такий спосіб супроводжується іншим значенням. За буквальним перекладом стоїть в основному спотворення значення фразеологічної одиниці в певному тексті, його контексті, адже граматична і лексична структура є просто скопійованою. Такий переклад фразеологічного сполучення має дуже дивний вигляд й значення зокрема. Інший спосіб відтворення – калькування вважається дійсним перекладом «слово в слово». Такий метод перекладу слід застосовувати

під час перекладу приказок та прислів'їв без прихованого змісту, підтексту; фразеологічних виразів з досить свіжою метафоричністю; деяких стійких порівнянь, при впевненості щодо правильного їх сприйняття та розуміння реципієнтом.

Труднощі з перекладом англійської фразеології українською мовою пов'язані не тільки з відмінностями в структурі англійської та української мов, а й, перш за все, із особливим статусом фразеологічних одиниць, які здебільшого належать до семантично неподільних виразів, у яких план змісту не збігається з планом вираження [61]. Ознаками цих одиниць є відносна сталість їх складу, семантична цілісність значення, відтворюваність, образний характер (значна кількість фразеологізмів).

Відхилення від оригіналу часто спричинені фразеологічними вимогами, з одного боку, (нормою) у мові перекладу та необхідністю відтворення змісту оригінальних слів та фраз, що виражають факти реальності, що лежать в основі оригіналу. Безперечна складність у перекладі спричинена національно-культурним забарвленням фразеологічних одиниць, так званим ідіотетичним компонентом їх значення, в разі відтворення яких лексичний склад, структура, зображення оригіналу та цільових фразеологічних одиниць можуть не збігатися.

Національна специфіка фразеології виражається в семантиці багатомовних фразеологічних одиниць, які повністю збігаються за складом матеріалу і синтаксичного оформлення, в яких є помилкові фразеологічні еквіваленти. Національна специфіка фразеології полягає в тому, що не всі явища реалії, що мають позначення фразеологізмів однією мовою, мають відповідне позначення в інших мовах.

Складності перекладу фразеологічних одиниць можуть бути пов'язаними також з тим, що одне сполучення слів, один мовний вираз може бути сталим та водночас вільним, що можуть ілюструвати наступні приклади: *between two days; one or two; the fourth estate*. Ці словосполучення можна перекладати як *вночі;*

декілька разів; преса відповідно, які є альтернативними українськими варіантами перекладу та адекватними фразеологічними відповідниками, в той час як переклад цих словосполучень як вільних сполучень слів є більше дослівним перекладом: пор. *від двох днів; один або два; четверта влада*. Слід зауважити, що переклад фразеологічних одиниць такого типу сталими українськими відповідниками супроводжується втратою нумерального компонента. Отже спосіб та підхід щодо відтворення подібних виразів і словосполучень залежить від їх оцінки перекладачем та від контексту загалом.

Процес використання відповідних фразеологізмів у перекладі однозначно супроводжується зміною форми та змісту. За такими змінами слідують не лише семантичні, а й структурні трансформації, а саме зміна компонентного складу та морфологічне перетворення компонентів [32]. Прикладами таких трансформацій є заміна компонентів, зокрема у стійкому порівнянні можуть замінюватися іменники, в дієслівному фразеологізмі – дієслово, у інших, різних типах фразеологічних виразів – прикметник. Окрім замін може відбуватися розширення компонентного складу шляхом додавання прикметників, іменників, дієслів чи прислівників, або навпаки його звуження – вилучення окремих компонентів: *two bits – монета в 25 центів; two cats and a mouse – два ведмеді в одній барлозі не живуть; two sides of the same coin – дві сторони медалі*.

Загальні труднощі перекладу фразеологізмів з компонентом числа становлять їх компоненти – числівники, яким притаманна семантична змішаність, широкий смисловий обсяг: *be in two minds – перебувати у нерішучості, вагатися; two by four – незначний; in two twos – негайно, миттю; one and all – вкупі, гуртом*. Переклад таких одиниць здійснюється пошуком варіантних відповідників. Проте, такий спосіб відтворення не зберігає весь колорит оригінальної фразеологічної одиниці, а лише супроводжується схожістю смислу.

Отже, основні труднощі під час перекладу полягають у встановленні значення виразу що перекладається. При перекладі фразеологічних одиниць знання обох мов не є достатньою умовою, тож задля адекватного відтворення перекладач повинен вміти аналізувати як культурні, історичні, так і стилістичні аспекти оригінального виразу, а також враховувати лексичні можливості мови перекладу. Переклад фразеологічних одиниць, значення яких може бути відомим перекладачу, здійснюється шляхом застосування певного прийому або способу перекладу, трансформацій та у виборі такого відповідника, якщо він наявний в мові перекладу, який передає значення, структуру та образ найточніше. Окрім того, при перекладі фразеологічного виразу з компонентом числа особливу увагу слід приділяти вірному відтворенні того образу, яким він наділений у конкретному контексті аби повністю передати його значення, оскільки жоден словник не може передбачити всі можливі варіації використання фразеологізмів в контексті, так як фразеологізми як і слова характеризуються багатозначністю.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі ми розглянули основні способи перекладу фразеологічних одиниць з компонентом числа. А також проаналізували особливості їх перекладу на матеріалі художніх текстів та визначили окремі складнощі, що виникають під час перекладу фразеологізмів. Отже основними способами перекладу фразеологізмів є переклад шляхом пошуку повних еквівалентів в мові перекладу, частковими лексичними еквівалентами, аналогом, калькуванням, а також описовий переклад. Застосування кожного способу перекладу вимагає врахування національно-культурних особливостей, які перекладач повинен враховувати під час перекладу.

Найоптимальнішим способом перекладу фразеологізмів вважається повноеквівалентний переклад, проте відтворення таким способом не завжди є

можливим. Повні еквіваленти передбачають повну відповідність внутрішньої форми та значення фразеологізмів у мовах оригіналу та перекладу. Переклад частковим еквівалентом характеризується неповним збереженням, відтворенням значення, але однаковим лексичним складом, граматичною структурою та стилістичною приналежністю. Фразеологічний аналог вважається оптимальним способом відтворення за умови відсутності еквіваленту в мові перекладу та передбачає адекватне відтворення значення та часткову збіжність образів, а то й повну їх заміну. Калькування або дослівний переклад застосовується при відсутності еквівалентів або аналогів. Такий спосіб перекладу є нефразеологічним типом відтворення та нерідко супроводжується утворенням нових образних, але цілком зрозумілих у мові перекладу зворотів зі збереженням національно-культурної специфіки виразу мови оригіналу. Описовий переклад є умовним переказом та передає значення оригінального фразеологічного виразу вільним словосполученням. Такий переклад супроводжується стилістичними втратами та злиття з контекстом. Отже, зважаючи на усі вищезгадані способи, найбільш оптимальним способом перекладу є пошук повних еквівалентів у цільовій мові.

Проаналізувавши фразеологічні одиниці з компонентом числа в англійських художніх текстах та їх офіційні переклади українською мовою, ми виявили те, що перекладачі враховують не лише смислову точність та значення фразеологізмів, а й стилістичну та емоційну відповідності підібраних засобів. Вміння перекладів аналізувати культурні, історичні, та стилістичні аспекти оригінального виразу, а також врахування лексичних можливостей мови перекладу супроводжується їх адекватним відтворенням.

Також виявлено те, що під час перекладу фразеологічних одиниць з компонентом числа перекладач стикається з низкою проблем а саме: відмінними способами вираження та змістом фразеологізмів у англійській та українській мовах, що пов'язано з різними культурними та національними окрасами виразів;

відмінностями у будові мов; важкоперекладністю виразів, що містять переносні образи, утворені на метафорах, порівняннях та інших художніх засобах; авторськими фразеологічними виразами, при недостатній обізнаності культурних особливостей мови, що супроводжуватиметься оцінкою виразу як вільного сполучення слів та його перекладом на рівні слова; невчасна фіксація та упорядкованість у сучасних фразеологічних словниках виразів або їхня відсутність, а також словникова непередбачуваність щодо використання фразеологізмів у різних контекстах.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Фразеологічні одиниці наділені значними експресивними можливостями. За допомогою фразеологізмів письменники створюють яскраві, виразні образи дійсності. Завдяки фразеологізмам наше повсякденне мовлення збагачується контрастними образами, багатіє емоційністю та виразністю. Дослідивши різні наукові роботи можемо чітко стверджувати, що фразеологія завжди була, є та продовжує посідати вагоме місце поряд з іншими науками у мовознавстві. Фразеологія є галуззю мовознавства тісно пов'язаною з стилістикою і лексикологією, а її предметом є фразеологізми (або фразеологічні одиниці) – стійкі сполучення слів із характерною їх семантичною цілісністю та системністю, в основі яких мають місце експресивність та символічність. Фразеологічні одиниці є одним з небагатьох засобів передачі емоційності, тому такі одиниці утворюються через вираженість та образність. Особливістю фразеологізмів, як засобів емоційно-образного впливу, є передача відтінків радості, здивування, іронічного, жартівливого або ж навіть осудливого відношення мовця до навколишнього світу.

Сьогодні чимало дослідників приділяють увагу класифікації фразеологічних одиниць, проте наразі не існує єдиної та загальноприйнятої типології та поділу даних одиниць. Адже, щоб досягнути повний фразеологічний склад мови слід охарактеризувати їх зміст та форму. Розглянуто різні підходи щодо класифікацій фразеологізмів, зокрема: етимологічний, ідеографічний, функціональний та граматичний підходи, які ґрунтуються на особливих структурних, семантичних та стилістичних принципах.

Розкрито структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом числа та виявлено те, що загальне значення фразеологічного виразу вкрай рідко залежить від сумарного значення його компонентів, тож важливими

є не лише семантика, а структурні та й лексичні зв'язки компонентів фразеологічного сполучення, його оточення, а також повна або часткова переосмисленість значення. Тим не менш тісно пов'язані між собою компоненти формують особливу структуру, а нумеральні компоненти, найчастіше числівники є важливими атрибутами вираження точності, актуалізації значення, семантичного навантаження.

Розглянуто основні способи перекладу англійських фразеологічних одиниць з компонентом числа українською мовою: переклад шляхом пошуку повних еквівалентів в мові перекладу, частковий лексичний еквівалент, аналог, калькування, а також описовий переклад.

Проаналізовано фразеологічні одиниці з компонентом числа в англійських художніх текстах та їх офіційні переклади українською мовою. Тож під час порівняння фразеологічних виразів у тексті оригіналу та в перекладі виявлено застосування перекладачами граматичних трансформацій (перестановка, додавання, вилучення, синтаксичні заміни), однак з повним збереженням смислової точності та емоційного наповнення у відтворених виразах.

Виявлено складнощі з якими стикаються перекладачі при перекладі фразеологічних одиниць з компонентом числа, а саме: відмінності у способі вираження, змісті англійських та українських фразеологізмів, а також у будові мов; важкоперекладністю виразів із переносними образами, утворених на художніх та стилістичних засобах (метафора, порівняння, метонімія, синекдоха, літота, евфемізм). Певні труднощі перекладу можуть становити авторські фразеологічні вирази, а також недостатня обізнаність національно-культурної та експресивної специфіки мов, оцінка фразеологічного виразу як вільного сполучення слів та в результаті його переклад на рівні слова. Невчасна фіксація та упорядкованість фразеологізмів у словниках або їхня відсутність, а також словникова непередбачуваність щодо варіацій значень фразеологізмів залежно від контексту становлять окремі складнощі перекладу. Задля подолання

складнощів при перекладі фразеологічних одиниць з компонентом числа обов'язковим є знання обох мов на належному рівні, а також вміння аналізувати та враховувати культурні, історичні, стилістичні та лексичні особливості та аспекти фразеологічного виразу у обох мовах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л. Г. Семантична структура фразеологічних одиниць сучасної української мови та особливості її формування / Л. Авксентьев // Мовознавство. Харків. 2008. №3. С. 77-83.
2. Ажнюк Б. Н. Англійська фразеологія в культурно-етнічному висвітленні. Київ : Наукова думка, 2011. 134 с.
3. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 2012. 135 с.
4. Баран Я. А. Бінарний характер лексичного знака мовної системи основа модифікації стійких словосполучень // Питання та методики викладання іноземних мов. Збірник наукових праць аспірантів. Київ. 2009. 143 с.
5. Баран Я. Теоретичні основи фразеології: навчальний посібник / Баран Я., Зимомря М. Ужгород : Ужгородський державний університет, 2015. 176 с.
6. Бонсевич О. В. Семантичні особливості фразеологічних одиниць з компонентом числа. Актуальні проблеми філології та перекладознавства : Зб. наук. пр. студентів і молодих вчен. Хмельницький : ХНУ, 2023. С. 69-72.
7. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця : Нова Книга, 2003. 163 с.
8. Гак В. Г. Фразеологія, образність і культура / В. Гак // Лексикографія. Збірник статей. Київ. 1988. С. 159-169.
9. Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації / О. М. Галинська // Проблеми зіставної семантики: збір. наук. статей. Вип. 10 / відп. ред. Корольова А. В. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2011. Ч. 2. С. 72-76.
10. Гречина Л. Б. Проблеми перекладу фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької, української, латинської мов / Л. Б. Гречина // Волинь,

Житомирщина. 2018. № 9. С. 85-89. Режим доступу до ресурсу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2002_9_17.

11. Григоренко Н. Проблеми визначення мовних одиниць на позначення емоцій (на матеріалі української та англійської мов) / Н. Григоренко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки. 2010. Вип. 89 (3). С. 123-127.
12. Григоренко Т. В. Етнографічна лексика і фразеологія у складі української літературної мови : монографія. Умань: ПП Жовтий, 2010. С. 25-29.
13. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів : Вища школа. 2003.
14. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця : Нова Книга, 2001. 448 с.
15. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : Посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / Михайло Петрович Кочерган. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 368 с.
16. Лабінська Б. І. Німецькі фразеологізми з компонентом на позначення фізичного стану людини: автореф. дис. ... канд. філол. наук. / Лабінська Богдана Ігорівна; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів. 2004. 20 с.
17. Медвідь О. М. Системно-функціональні особливості квантитативних одиниць (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. канд. філол. наук. / О. М. Медвідь. Харків : Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. 2001. 180 с.
18. Мовчан Б. В. Збереження стилістичної функції фразеологізмів у англійсько-українському перекладі (на матеріалі творів художньої прози): Мовні і концептуальні картини світу, 2013. С. 17-24.
19. Мойсієнко А. К. Актуалізація фразеологічних одиниць у художньому тексті / А. К. Мойсієнко // Українська лексикографія в загальнослов'янському

- контексті : теорія, практика, типологія. Ларисі Григорівні Скрипник. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. С.115 - 121.
- 20.Прадід Ю. Ф. Значення фразеологізму та його тлумачення в словнику (на матеріалі іменникових фразеологізмів) / Ю. Ф. Прадід. Суми : Еліньйо, 2006. 156 с.
 - 21.Прядко І. А. Шляхи творення семантики фразеологічних одиниць з нумеративним компонентом в українській мові / І. А. Прядко // Учені зап. Таврій. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Серія : Філологія. 2007. Т. 20 (59), № 6. С. 106-111.
 - 22.Руснак В. І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації / В. І. Руснак // Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». Вип. 19. 2011. С. 330–337.
 - 23.Сергєєва О. В. Використання антонімічного перекладу при передачі фразеологічних одиниць з англійської мови на українську. зб. наук. пр. «Актуальні проблеми філології та перекладознавства». Хмельницький : ХНУ, 2020. №19. С. 47-50.
 - 24.Сергєєва О. В. Особливості перекладу англійських ідіом морської тематики українською мовою. Матеріали міжн. наук.-пр. конф. Запоріжжя : Класичний прив. унів-т, 2020. С. 132-134.
 25. Сергєєва О. В. Фразеологічні одиниці в англомовних ЗМІ та їх переклад на українську мову; Збірник наукових праць з матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Scientific practice: modern and classical research methods». США : Бостон, 2021. Т. 2. С. 70- 72.
 - 26.Сергєєва О. В., Бонсевич О. В. Домінуючі способи перекладу фразеологічних одиниць з компонентом числа. Закарпатські філологічні студії. Ужгород. 2023. Т. 2, № 29. С. 227–230.

27. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. Львів : Альма-матер, 2007. 235 с.
28. Хома Н. Ономастичний простір в українських фразеологізмах (прислів'ях, приказках) / Н. Хома. // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України / редкол.: В. Г. Матвійшин та ін. Івано-Франківськ. 2011. Вип. 29/31. С. 411 - 413.
29. Шанский Н. Фразеологія сучасних мов / Н. Шанский. Київ : Знання, 2010. 256 с.
30. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти / С. О. Швачко // Посібник. Вінниця : Нова книга, 2008. 141 с.
31. Швачко С. О. Семантичне навантаження денумеральних одиниць // 36. наук. праць : Мовні концептуальні картини світу. Київ. 2002. №7. С. 522 - 527.
32. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. Т. 4. № 43. С. 125-128.
33. Abramova N. Strukturno-semantyczna kharakterystyka frazeologizmiv suchasnoi angliyskoyi movy / N. Abramova // Zakhidnyi Visnyk. Filolohichni nauky, 2015. 154 p.
34. Bally Sh. Frantsuzska stylistyka / Sh. Bally. Ryha : Inozemna literatura, 2002. 394 p.
35. Fleischer Wolfgang. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache, 2016. 250 p.
36. Kunin O. V. Kurs frazeologii suchasnoi angliyskoyi movy / O. B. Kunin. Ryha : Feniks, 2005. 355 p.
37. Muldner-Nieckowski P., Muldner-Nieckowski L. Wprowadzenie do frazeologii / P. Muldner Nieckowski, L. Muldner-Nieckowski. Режим доступу: http://www.forum.frazeologia.pl/Wprowadzenie_do_frazeologii.pdf
38. Seidl J. English Idioms and how to use them / J. Seidl, W. McMordie. Oxford : Oxford University Press, 2008. 268 p.

39. Smith L. P. The English Language / L. P. Smith. // 2nd ed. London. 2001. P. 67- 81.
40. Smirnitsky O. I. Frazеolohichni odyntyσι v suchasniι anhliskii movi. Leksykologhiia anhliskoi movy / O. I. Smirnitsky. Ryha. 2002. 261 p.
41. Teliya V. N. Frazеologia. Semantychnyi, prahmatychnyi ta linhvokulturnyi aspekty / V. N. Teliya. Vinnytsia : Shkola movnoi kultury, 2006. 288 p.
42. Vynohradov V. Leksykologia ta leksykografia. / V. Vynohradov. Ryha : Nauka, 2007. 318 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

43. Agatha Christie. The Mysterious Affair at Styles. Published by Bantam Books, 1920. 182 p. Режим доступу до ресурсу: <https://www.freeclassicebooks.com/Agatha%20Christie/The%20Mysterious%20Affair%20at%20Styles.pdf>
44. John Boynton Priestley. Angel Pavement. Published by Harper & Brothers. New York, 1930. 214 p.
45. Lyman Frank Baum. The Marvelous Land of Oz. Chicago : The Reilly & Britton Co., 1904, First edition. Illustrated by John R. Neil, 194 p. Режим доступу до ресурсу: <https://www.gutenberg.org/files/54/54-h/54-h.htm#chap10>
46. Oscar Wilde. The Importance of Being Earnest. Sterling Publishing. 1895. 245 p.
47. Somerset Maugham. The Moon and Sixpence. Vintage Classics ; New Ed edition. 1919. 224 p.
48. Вулиця Ангела / Бойнтон Прістлі ; пер. з англ. вид. Астрель. Київ : Знання, 2014. 206 с.
49. Дивовижна країна Оз : казкова повість / Баум, Ліман Френк ; пер. з англ. М. Пінчевського ; іл. Р. Інґпена. Київ : Махаон-Україна, 2012. 191 с.
50. Місяць і мідяки: Сомерсет Моєм / роман ; перекл. з англ. О. Жомнір, А. Муляр, О. Мокровольський; Передм. І. О. Влодавської ; Худож. А. З.

Толкачова. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1989. С. 3-200.

51. Таємнича пригода в Стайлзі / Агата Крісті ; пер. Хаєцька Надія. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. Режим доступу до ресурсу: <https://uabooks.net/reader/234/>
52. Як важливо бути поважним / Оскар Уайльд ; пер. з англ. Олекси Негребецького. Київ : Знання, 2014. 206 с.